

El patrimoni. Relació jurídica i el dret subjectiu

Francisco Oliva Blázquez

PID_00171505

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció	7
Objectius	8
1. Introducció al patrimoni	9
1.1. Concepte i utilitat de la categoria jurídica de patrimoni	9
1.2. Caràcters del patrimoni	10
1.3. Les teories sobre el patrimoni	11
1.4. El contingut del patrimoni	11
1.4.1. Els drets patrimonials	11
1.4.2. Els deutes del titular	12
1.5. Classes de patrimoni	12
1.5.1. El patrimoni personal o general	12
1.5.2. Els patrimonis separats	12
1.5.3. Els patrimonis col·lectius	13
1.5.4. Els patrimonis en situació interina	13
1.6. Patrimoni protegit de les persones amb discapacitat	14
1.6.1. Concepte i naturalesa jurídica	14
1.6.2. Constitució del patrimoni	15
1.6.3. Protecció patrimonial de la persona discapacitada o dependent en el Codi civil de Catalunya	17
2. Els elements patrimonials	18
2.1. Els béns i les coses	18
2.1.1. La categoria jurídica dels béns i les coses	18
2.1.2. Béns materials i immaterials	18
2.1.3. Els drets	19
2.1.4. Les coses fora del comerç	19
2.2. Béns públics i privats	20
2.3. La distinció entre béns mobles i immobles	21
2.3.1. Concepte i criteris de distinció	21
2.3.2. Els béns immobles	21
2.3.3. Els béns mobles	23
2.3.4. Els diners	23
3. La distinció de les coses en consideració a les seves qualitats	25
3.1. Coses fungibles i no fungibles	25
3.2. Coses genèriques i específiques	25
3.3. Coses consumibles i inconsumibles	26
3.4. Coses divisibles i indivisibles	26

4. Les relacions entre les coses.....	27
4.1. Coses simples i coses compostes	27
4.2. Les universalitats de coses	27
4.3. Cosa principal i cosa accessòria	28
4.4. Parts integrants i pertinences	28
5. Béns productius i béns no productius: els fruits.....	30
5.1. Concepte i caràcters dels fruits	30
5.2. Classes de fruits	30
5.3. Adquisició dels fruits	31
5.4. Despeses de producció dels fruits	31
6. La relació jurídica. El dret subjectiu.....	33
6.1. La relació jurídica	33
6.1.1. Concepte de relació jurídica	33
6.1.2. Subjectes de la relació jurídica	33
6.1.3. Objecte de la relació jurídica	34
6.1.4. Contingut de la relació jurídica	34
6.1.5. Caràcters de la relació jurídica	34
6.1.6. Classificació de les relacions jurídiques	35
6.2. El dret subjectiu	36
6.2.1. Concepte de dret subjectiu	36
6.2.2. Figures afins	37
6.2.3. Estructura tècnica del dret subjectiu	38
6.2.4. El deure jurídic	39
6.2.5. Classes de drets subjectius	40
6.3. El dret subjectiu: dinàmica	42
6.3.1. Naixement i adquisició dels drets	42
6.3.2. Modificació dels drets	44
6.3.3. Extinció i pèrdua dels drets	45
6.3.4. La renúncia de drets	45
6.4. El dret subjectiu: exercici i límits	46
6.4.1. Exercici dels drets subjectius	46
6.4.2. Límits del dret subjectiu	47
6.4.3. La bona fe i l'honradesa	48
6.4.4. La doctrina dels actes propis	51
6.4.5. Retard deslleial	52
6.4.6. L'abús del dret	52
6.5. El dret subjectiu: prescripció i caducitat	54
6.5.1. El transcurs del temps i les relacions jurídiques	54
6.5.2. El còmput del temps	55
6.5.3. Prescripció extintiva i adquisitiva	56
6.5.4. La prescripció extintiva en el Dret civil català. El concepte de "pretensió"	56
6.5.5. Pressupòsits de la prescripció	57
6.5.6. Còmput del termini de prescripció	58
6.5.7. Interrupció del termini prescriptiu	58

6.5.8. Suspensió de la prescripció	59
6.5.9. Al·legabilitat de la prescripció	60
6.5.10. Renúncia de la prescripció	61
6.5.11. Principals terminis de prescripció en el dret civil català i espanyol. La preclusió	62
6.5.12. La caducitat. Concepte	63
6.5.13. Classes de caducitat	64
6.5.14. Terminis de caducitat, còmput i preclusió	66
Resum	67
Exercicis d'autoavaluació	69
Solucionari	70
Glossari	72
Bibliografia	75

Introducció

Aquest mòdul se centrarà en l'estudi de dues àrees d'estudi: el patrimoni i les relacions jurídiques i els drets subjectius. El **patrimoni**, el podem definir com el conjunt de drets i obligacions de contingut econòmic que tenen com a titular una persona. Esmentarem també les teories que la doctrina ha formulat sobre aquesta figura, i també els caràcters que el distingeixen i les classes de patrimoni que existeixen.

Dins dels elements patrimonials, analitzarem la categoria jurídica dels **béns** i les **coses**. Segons les seves característiques, distingirem entre **béns materials** i **immaterials**, **públics** i **privats**, **mobles** i **immobles**. També, i segons les seves qualitats, exposarem les diferències entre coses fungibles i no fungibles, genèriques i específiques, consumibles i inconsumibles, divisibles i indivisibles, simples i compostes, principals i accessòries.

Així mateix, i per la seva especial transcendència, farem referència en particular als conceptes patrimonials **diners**, **finques** i **fruits**.

La **relació jurídica** es pot definir com aquella relació que s'estableix entre persones i que té com a objectiu interessos lícits i considerats dignes de tutela pel dret. La relació esmentada implica un contingut positiu format per **facultats** i **poders**, i un contingut negatiu integrat per **deures**. Així doncs, estudiarem els subjectes, l'objecte i el contingut que conformen la relació jurídica, juntament amb les seves característiques i classificació.

Mitjançant el **dret subjectiu** les persones poden actuar exercint certs poders amb la finalitat de satisfer uns interessos propis. Com a contrapartida al dret, existeix el deure jurídic, pel qual els subjectes han d'observar determinades conductes imposades per l'ordenament jurídic. Quant al dret subjectiu, analitzarem la seva estructura, les classes en què es divideix, la dinàmica formada per l'adquisició, la modificació i l'extinció del dret, i també els límits del seu exercici, en relació amb el qual es farà referència als conceptes de la **bona fe** i **l'abús de dret**, i també a la doctrina dels **actes propis**.

El transcurs del temps té rellevància en les relacions jurídiques i en l'exercici dels drets, motiu pel qual s'exposaran els conceptes de **prescripció** i **caducitat**, analitzant les seves diferències i característiques.

Objectius

Els objectius específics d'aquest mòdul didàctic són els següents:

- 1.** Delimitar el concepte de patrimoni, les seves característiques, el seu contingut i les teories existents que tracten d'aquest tema.
- 2.** Estudiar les categories jurídiques dels béns i les coses.
- 3.** Distingir entre béns materials i immaterials, públics i privats, mobles i immobles.
- 4.** Establir el concepte jurídic de finca i, dins d'aquest, distingir entre finques urbanes i finques rústiques.
- 5.** Explicar el concepte de diners i les seves característiques.
- 6.** Distingir entre coses fungibles i no fungibles, genèriques i específiques, consumibles i inconsumibles, divisibles i indivisibles.
- 7.** Analitzar les relacions entre les coses, plantejant els conceptes següents: coses simples i compostes, universalitats de coses, coses principals i accessòries, parts integrants i pertinences.
- 8.** Establir el concepte, les classes i els caràcters dels fruits, i també la seva adquisició.
- 9.** Definir el concepte de relació jurídica i la seva estructura.
- 10.** Delimitar la idea de dret subjectiu, la seva estructura i les seves classes.
- 11.** Establir quina és la dinàmica dels drets subjectius: com s'adquireixen, modifiquen i extingeixen.
- 12.** Identificar els límits a l'exercici dels drets subjectius.
- 13.** Conèixer els conceptes de bona fe, abús de dret i actes propis.
- 14.** Distingir les figures jurídiques de prescripció i caducitat i les seves característiques.

1. Introducció al patrimoni

1.1. Concepte i utilitat de la categoria jurídica de patrimoni

El patrimoni és el conjunt de relacions jurídiques de contingut econòmic que tenen com a titular una persona. Aquestes relacions, que estan formades tant per drets (actiu) com per obligacions (passiu), es troben sotmeses a un règim unitari de gestió i responsabilitat.

La categoria del patrimoni és útil per a explicar determinats problemes jurídics:

Teoria del patrimoni

Cossío, a "La teoría del patrimonio", a *Estudios de derecho público y privado: ofrecidos al Prof. D. Ignacio Serrano y Serrano* (pàg. 136 i 137), subratllava com "la función y utilidad del patrimonio ha sido modernamente, y por influencia de la escuela objetiva, reducida a límites muy estrechos", de manera, afegia, que "de ser una emanación de la personalidad como pretendía la escuela clásica ha pasado a convertirse en un mero respaldo concedido al derecho de los acreedores". El mateix Cossío, seguint Planiol i Ripert, concretava la utilitat del concepte, enumerant les funcions que normalment s'hi assignen: "1ª Explicar que a la muerte de su titular el patrimonio sea transmitido a los herederos en el estado en que se encuentre. 2ª Explicar el derecho de garantía real que incumbe a los acreedores, y 3ª Hacer posible la subrogación real en los casos en que un patrimonio sea objeto de una demanda de restitución".

1) L'herència pressuposa la idea d'un patrimoni, quan implica la transmissió de tots els béns, els drets i les obligacions d'una persona que no s'extingeixin per la seva mort¹.

"L'hereu succeeix en tot el dret del seu causant. Conseqüentment, adquireix els béns i els drets de l'herència i se subroga en les obligacions del causant que no s'extingeixen per la mort. Ha de complir les càrregues hereditàries i resta vinculat als actes propis del causant.

Si concorren a la successió, simultàniament, una pluralitat d'hereus adquireixen el patrimoni hereditari en proporció a les respectives quotes. Nogensmenys, les obligacions i les càrregues de l'herència es divideixen en proporció a les respectives quotes sense solidaritat entre els hereus".

Article 1 del CS

2) El patrimoni també està associat a la garantia general que els creditors tenen davant el deutor en cas d'incompliment de la seva obligació².

3) Quan es pretén el lliurament d'un bé que no es troba en la titularitat del deutor hi ha la possibilitat de la **subrogació real**, és a dir, la substitució del bé esmentat per un altre dins d'un conjunt de béns considerats en abstracte.

Lectura complementària

J. L. de los Mozos (1991). "Aproximación a una teoría general del patrimonio". *Revista de Derecho Privado* (pàg. 587-609).

⁽¹⁾Art. 659 del CC.

⁽²⁾Art. 1911 del CC.

Exemple de subrogació real

Ja vam tenir l'oportunitat d'estudiar un cas de subrogació real en ocasió del règim general de l'absència. En efecte, si l'absent apareix després d'haver estat declarat mort té dret a recobrar els seus béns i, en cas que s'haguessin venut, podria rebre el preu obtingut o els béns que amb aquest preu s'haguessin adquirit (article 197 del CC).

4) Determinats grups de béns d'un mateix subjecte es poden sotmetre a diferents àmbits de responsabilitat. Així, si l'hereu accepta l'herència a benefici d'inventari, només respondrà dels deutes i càrregues de l'herència fins on arribin els béns d'aquesta³.

En aquest sentit, els efectes de l'acceptació a benefici d'inventari apareixen descrits a l'article 35 CS:

"L'acceptació de l'herència a benefici d'inventari produeix els efectes següents:

1r. L'hereu no respon de les obligacions del causant ni de les càrregues hereditàries amb els seus béns propis, sinó únicament amb els béns de l'herència.

2n. Subsisteixen, sense extingir-se per confusió, els drets i els crèdits de l'hereu contra l'herència i les càrregues i les obligacions d'aquell a favor d'aquesta. L'hereu es pot fer pagament dels dits crèdits.

3r. Mentre no quedin pagats els deutes del causant i les càrregues hereditàries, no es poden confondre per a cap efecte en dany dels creditors hereditaris ni de l'hereu els béns de l'herència amb els propis o privatis de l'hereu, i, en conseqüència, els creditors particulars d'aquest no poden perseguir els béns de l'herència, de la mateixa manera que no poden perseguir els béns privatis de l'hereu els creditors del causant. En previsió que el benefici d'inventari decaigui, aquests poden, això no obstant, fer valer simultàniament el benefici de separació de patrimonis.

4t. Vinculen l'hereu els actes propis del seu causant, però, en tant que això impliqui deute hereditari, s'ha d'aplicar el que disposa aquest article.»

1.2. Caràcters del patrimoni

Hi ha una sèrie de caràcters que distingeixen el patrimoni:

- 1) **Legalitat.** Creació del dret objectiu en què no pot intervenir la voluntat privada.
- 2) **Instrumentalitat.** El patrimoni es crea per a assolir finalitats determinades.
- 3) **Autonomia quant a la responsabilitat per deutes,** que exclou la confusió o interferència entre patrimonis.
- 4) **Unitat.** El patrimoni és una unitat ideal diferent dels diversos elements que el componen. És per això que es permet la subrogació real.

Responsabilitat patrimonial universal dels deutors

El creditor, quan no trobi satisfet el seu dret de crèdit, té la facultat d'agredir la massa de béns de què és titular el deutor per a, d'aquesta manera, satisfer coactivament el seu dret; és l'anomenada responsabilitat patrimonial universal dels deutors.

⁽³⁾Art. 1023 del CC.

5) **Identitat.** El patrimoni és independent dels béns que en un moment donat s'hi continguin.

6) **Intransmissibilitat.** Es poden transmetre els béns que conformen el patrimoni, però no el patrimoni en si mateix.

Béns presents i futurs

Per aquesta raó l'article 1911 del CC estableix que el "deutor respondrà amb tots els seus béns presents i futurs".

1.3. Les teories sobre el patrimoni

La doctrina jurídica ha formulat diferents teories sobre el patrimoni que reflecteixen les diferents maneres que hi ha de concebre la figura en qüestió.

La **teoria personalista** o **direcció subjektivista** vincula les idees de personalitat i patrimoni, i arriba a la conclusió que el patrimoni és la personalitat mateixa de l'home (Aubry i Rau). Segons aquesta tesi, tota persona té un patrimoni i només un.

Planiol afirmava gràficament que "patrimoni no significa riquesa; un patrimoni no inclou necessàriament un valor positiu, pot ser una bossa buida i no contenir res".

La **teoria materialista** o **direcció objectivista** considera el patrimoni com una massa de béns units per una destinació comuna o per la pertinença a un mateix subjecte. Des d'aquest punt de vista, és possible tant que una persona tingui diversos patrimonis com que un patrimoni no tingui titular.

Per acabar, s'ha proposat una **via eclèctica** que destaca l'existència d'un vincle entre les persones i el patrimoni, en tant que els béns que el componen es troben afectats a una destinació i a unes finalitats que són les mateixes a què l'home es dirigeix (Cossío).

1.4. El contingut del patrimoni

1.4.1. Els drets patrimonials

El patrimoni és un complex de drets i no de coses, ja que des d'un punt de vista jurídic, els béns no es prenen en consideració per si mateixos, sinó per la relació que els vincula amb una persona determinada.

Exemples de drets

Si una persona és propietària d'un cotxe, té en el seu patrimoni un **dret real** sobre l'automòbil que li atorga un poder directe, immediat i exercible davant tots.

Així mateix, si al Joan li deuen cinc-cents euros, podem dir que és titular d'un **dret de crèdit** que li atorga la facultat d'exigir un comportament concret del seu deutor consistent en el lliurament de la quantitat exacta per a satisfer el deute contret.

No obstant això, i ja que els drets reals o de crèdit es refereixen sempre a determinats béns, no hi ha cap problema a considerar els béns com a objectes patrimonials (Díez-Picazo i Gullón).

1.4.2. Els deutes del titular

La doctrina jurídica ha discutit si els deutes i les obligacions es poden considerar part del patrimoni d'una persona, o si, al contrari, es tracta de les seves càrregues o detraccions.

Sens dubte, la legislació vigent és prou clara:

1) D'una banda, ja hem vist que els deutes formen part de l'herència⁴.

⁽⁴⁾Art. 659 i 661 del CC; article 1 del CS.

2) D'altra banda, els béns de cada persona responen del compliment de totes les seves obligacions⁵.

⁽⁵⁾Art. 1911 del CC.

Així doncs, podem afirmar que el patrimoni està format tant per drets i béns (actiu patrimonial), com per deutes i obligacions (passiu patrimonial).

1.5. Classes de patrimoni

1.5.1. El patrimoni personal o general

El patrimoni personal és el patrimoni bàsic atribuït a cada persona física o jurídica i posat al servei de les finalitats del seu titular.

Dins d'aquestes finalitats, podem destacar la de constituir la garantia de cada persona deutora davant els seus creditors mitjançant l'execució universal en situacions d'insolvència⁶.

⁽⁶⁾Art. 1911 del CC.

A més, el patrimoni compleix la funció d'atorgar al seu titular allò que sigui necessari per a la seva pròpia subsistència.

1.5.2. Els patrimonis separats

El patrimoni separat és aquell que es desplaça o segrega del patrimoni personal per a quedar aïllat i ser tractat de manera diferent.

És un patrimoni excepcional, separat del grup, i és per això que no pot ser creat per la voluntat del titular, sinó per l'ordenament jurídic (principi de legalitat).

Exemples de patrimonis separats

En cas de concurs o fallida, el patrimoni de la persona passa a ser liquidat i gestionat pels síndics. No obstant això, aquesta persona continuarà disposant d'un patrimoni personal sotmès al seu control i format pels béns inembargables i els drets alimentaris.

Igualment, en les relacions paternofilials, el patrimoni del menor està sotmès a l'administració dels pares, però els béns que el fill més gran de setze anys hagi adquirit amb la seva indústria o feina se separaran de la resta i formaran una massa patrimonial administrada per ell mateix (article 164.3r. del CC).

En el Dret civil català, per la seva banda, el Codi de família recull una disposició similar a l'article 149 (béns exceptuats de l'administració):

"A més del cas d'administració judicial determinat per l'article 134.1, s'exceptuen de l'administració del pare i la mare els béns i els drets següents:

a) Els adquirits pel fill o la filla per donació, herència o llegat quan el donant o causant ho hagi ordenat així de manera expressa, en el qual cas s'ha de complir estrictament la voluntat expressada sobre l'administració d'aquests béns i sobre la destinació de llurs fruits.

b) Els adquirits per títol successori, si el pare, la mare o tots dos han estat desheretats justament o n'han estat exclosos per causa d'indignitat.

c) Els adquirits pel fill o filla de més de setze anys amb la seva activitat que generi benefici, amb relació amb els quals ha d'actuar com si fos emancipat".

1.5.3. Els patrimonis col·lectius

Els patrimonis col·lectius pertanyen a diverses persones (una col·lectivitat), és a dir, que els béns, els drets i les obligacions que el componen es trobaran sota la titularitat col·lectiva d'una pluralitat de subjectes.

Exemples de patrimonis col·lectius

Un tipus de patrimoni col·lectiu és el format en el règim de comunitat de béns pels béns comuns que pertanyen a ambdós cònjuges, enfront dels béns privatis la propietat dels quals pertany per separat a cada un d'ells (art. 66 a 75 CF). La comunitat hereditària, constituïda mentre l'herència es troba indivisa, és també un patrimoni col·lectiu que pertany als diferents cohereus (article 45 CS). El mateix succeeix amb les societats civils o mercantils de caràcter irregular.

1.5.4. Els patrimonis en situació interina

Els patrimonis en situació interina es caracteritzen perquè es tracta d'un conjunt de relacions jurídiques que no tenen al principi un titular definitiu.

Són, doncs, patrimonis excepcionals, en estat de litispendència i sotmesos a un règim jurídic eventual de gestió i administració.

Exemples de patrimonis en situació interina

Tant en el dret civil comú com en el català, es poden trobar diversos supòsits d'aquest tipus de patrimonis. En primer lloc, l'anomenada herència jacent, és a dir, la situació en la qual es troba l'herència des del moment de la mort del causant fins a l'acceptació de l'hereu (cfr. art. 8 del CS). En segon lloc, el patrimoni de l'absent durant la seva absència (cfr. article 185 a 188 del CC). En tercer lloc, les herències sotmeses a condició a fi de la determinació del seu titular final (cfr. article 154 del CS). I finalment, els drets i béns atribuïts al concebut però no nascut (cfr. article 627 del CC).

1.6. Patrimoni protegit de les persones amb discapacitat

1.6.1. Concepte i naturalesa jurídica

Avui en dia, resulta una realitat incontestable que molts discapacitats sobreviuen als seus progenitors, a causa, entre molts altres factors, de la millora de l'assistència sanitària que s'ha experimentat en les societats desenvolupades. És per això que resulta vital garantir una assistència econòmica adequada a aquestes persones, més enllà de la que els pot atorgar l'Administració pública per mitjà dels seus serveis socials. Una mesura adequada consisteix a articular algun mecanisme que permeti al discapacitat mateix, o als membres de la seva família, fer certes aportacions econòmiques amb la finalitat de formar un patrimoni diferent destinat a garantir el futur del minusvàlid.

La Llei 41/2003, de 18 de novembre, de protecció patrimonial de les persones amb discapacitat (LPPD), ha regulat expressament aquesta figura, i l'ha denominada **patrimoni protegit de les persones amb discapacitat**.

Tal com indica la mateixa exposició de motius de la Llei, es tracta d'un patrimoni que queda directament i immediatament vinculat a la satisfacció de les necessitats vitals dels seus beneficiaris que, com sabem, són les persones que pateixen un determinat grau de minusvàlua psíquica o física fixat per la Llei (art. 2.2.), amb independència que hagin arribat o no a ser incapacitades judicialment.

La naturalesa jurídica d'aquest tipus de patrimoni mancat de personalitat jurídica sembla clara, ja que la Llei no dubta de qualificar-lo de "patrimoni de destí", ja que les diferents aportacions que es realitzen tenen com a finalitat satisfer les necessitats vitals dels seus titulars (EM II).

Ara bé, en l'exposició de motius s'afirma literalment que els béns i drets que formen part d'aquest patrimoni "s'aïllen dins de la resta del patrimoni personal del seu titular-beneficiari, sotmetent-los a un règim d'administració i supervisió específic". Segons la nostra opinió, la referència a "l'aïllament" dels objectes d'aquest patrimoni permet afirmar que es tracta també d'un "patrimoni separat" creat expressament pel legislador (principi de legalitat). És cert que el patrimoni del discapacitat no té un règim separat de responsabilitat per deutes

Lectura recomanada

M. C. Pastor Álvarez (2004). "Una nueva estrategia legal ante la discapacidad: la protección patrimonial de las personas discapacitadas", *Aranzadi Civil*, BIB 2005/378.

(és a dir, independent del seu patrimoni personal), però entenem que la separació de responsabilitats no és el que defineix el patrimoni separat, sinó el fet que existeixin un conjunt de béns separats del patrimoni personal i sotmesos a un règim especial d'administració i control (en aquest sentit, Díez-Picazo i Gullón).

1.6.2. Constitució del patrimoni

Constituents i aportants

El patrimoni protegit pot ser constituït pel beneficiari mateix, sempre que tingui capacitat d'obrar suficient (art. 3.1.a) de la LPPD). L'existència d'aquesta capacitat d'obrar l'haurà d'apreciar el notari autoritzant del document públic en què es constitueixi el patrimoni.

Quan el discapacitat no tingui aquesta capacitat d'obrar, el podran constituir els seus pares, tutors i curadors⁷.

⁽⁷⁾Art. 3.1.b) de la LPPD.

Finalment, el curador de fet d'una persona amb discapacitat psíquica estarà legitimat per a constituir el patrimoni protegit "amb els béns que els seus pares o tutors li haguessin deixat per títol hereditari o hagués de rebre en virtut de pensions constituïdes per aquells i en els quals hagués estat designat beneficiari⁸".

⁽⁸⁾Art. 3.1 c) de la LPPD.

El curador d'una persona amb discapacitat

Pereña Vicente té raó quan afirma que el curador únicament assistirà el discapacitat que pretengui constituir el patrimoni, però no el representarà, ja que el curador no substitueix la seva voluntat, sinó que la complementa (Montserrat Pereña Vicente (2004). "El incapacitado ante la nueva protección jurídica del discapacitado". *Actualidad Civil*).

D'altra banda, la Llei preveu la figura de l'**aportant**. L'aportant és una persona amb "interès legítim" que està legitimada per a:

a) Realitzar aportacions a títol gratuït a un patrimoni prèviament constituït (art. 4.2 de la LPPD).

b) Sol·licitar al mateix discapacitat o, en cas que no tingui capacitat d'obrar, als seus pares, tutors i curadors, la constitució del patrimoni protegit, oferint alhora una aportació de béns i drets adequats i suficients per a aquesta finalitat. Si els representants del discapacitat s'hi neguessin injustificadament, l'autoritat judicial ho podria arribar a autoritzar (art. 3.2 de la LPPD).

Contingut, administració i extinció

El patrimoni protegit es compon dels béns i drets aportats, i també dels seus fruits, rendiments o productes, que en tot cas s'hauran de destinar a satisfer les necessitats vitals del beneficiari o a mantenir la productivitat del mateix patrimoni⁹.

⁽⁹⁾Art. 5.4 de la LPPD.

Es constituirà en document públic o per resolució judicial que, com a mínim, haurà de recollir l'inventari dels béns i drets que constitueixin l'aportació inicial al patrimoni, la determinació de les regles d'administració i fiscalització, i, finalment, qualsevol altra disposició que es consideri oportuna respecte a la seva administració o conservació¹⁰.

(10) Art. 3.3 de la LPPD.

L'administrador del patrimoni protegit pot ser tant el mateix beneficiari com un tercer que, en tal cas, tindrà la condició de ser el seu representant legal per a tots els actes d'administració dels béns i drets integrants del patrimoni protegit¹¹, i haurà de constar com a tal en el Registre Civil¹².

(11) Art. 5.7 de la LPPD.

(12) Art. 8.1 de la LPPD.

"En cap cas podran ser administradors les persones o entitats que no puguin ser tutors, conforme a l'establert en el Codi civil o en les normes de dret civil, foral o especial, que, si fos procedent, fossin aplicables".

Art. 5.5 de la LPPD

L'administració estarà sotmesa, en tot cas, al règim establert pel constituent en document públic¹³. Quan el constituent del patrimoni no hagi estat el discapacitat mateix, les regles d'administració consagrades en el document esmentat hauran de preveure l'obligatorietat d'autorització judicial en els mateixos supòsits que la necessita el tutor¹⁴, excepte en el supòsit en què el beneficiari tingui suficient capacitat d'obrar o en cas que el jutge dispensi expressament aquesta autorització¹⁵.

(13) Art. 5.1 de la LPPD.

(14) Art. 5.2 de la LPPD.

(15) Art. 5.3 de la LPPD.

A més, l'administració es troba supervisada pel Ministeri Fiscal¹⁶, que disposa d'un òrgan de suport, auxili i assegurances denominat Comissió de Protecció Patrimonial de les Persones amb Discapacitat, que té la composició, el funcionament i les funcions regulats pel Reial decret 177/2004, de 30 de gener.

(16) Art. 7.1 de la LPPD.

Finalment, el patrimoni protegit s'extingeix per dues raons:

a) La mort o declaració de mort del seu beneficiari, en aquest cas el patrimoni s'entendrà comprès en la seva herència (art. 6.1 de la LPPD).

b) Per deixar de patir la discapacitat en els graus previstos legalment. En aquest supòsit, el beneficiari continuarà sent titular dels béns i drets que l'integren¹⁷, llevat que els aportants haguessin previst la destinació que s'havia de donar als béns o drets aportats una vegada extingit el patrimoni protegit (article 4.3 de la LPPD).

(17) Art. 6.2 de la LPPD.

Activitat

Qualifiqueu davant de quin tipus de patrimoni ens trobem en els supòsits següents:

- a) Béns adquirits amb la feina pel fill gran de setze anys no emancipat.
- b) Els béns de guanys dels cònjuges.
- c) El patrimoni hereditari acceptat en benefici d'inventari.
- d) Els béns donats al *nasciturus*.
- e) Els béns inembargables del fallit.
- f) Els béns d'una societat civil de caràcter irregular.

- g) Els béns del incapacitat que són administrats pel tutor.
- h) Els béns privatis d'un dels cònjuges.
- i) Els béns de l'absent sotmesos a l'administració del representant.
- j) Els béns d'una societat anònima.

1.6.3. Protecció patrimonial de la persona discapacitada o dependent en el Codi civil de Catalunya

A partir de l'entrada en vigor de la Llei 25/2010, de 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a persona i família, el dret català incorpora la figura del patrimoni protegit, que ja hem pogut estudiar en el mòdul 2, punt 8.10.1, en parlar de com es regulen la discapacitat i la dependència en el CCCat.

2. Els elements patrimonials

2.1. Els béns i les coses

2.1.1. La categoria jurídica dels béns i les coses

Un bé, en un sentit ampli, és tot allò que és susceptible de produir una utilitat o de contribuir a satisfer una necessitat.

Des d'un punt de vista jurídic, el bé ha de reunir almenys dues característiques per a ser objecte de drets:

- 1) Poder ser objecte d'apropiació i atribució, és a dir, la cosa o bé s'ha de poder sotmetre a la voluntat de l'home, a la seva dominació i senyoria.
- 2) Tenir un valor econòmic.

Exemple

Els béns de la personalitat com la vida, l'honor o la intimitat no s'inclouen en el patrimoni perquè no són susceptibles de valoració econòmica.

D'altra banda, hem d'advertir que el Codi civil empra indistintament els termes *bé* i *cosa*, sense que sembli possible deduir del seu articulat alguna diferència essencial entre una i altra categoria (art. 333 a 346 del CC).

També en el dret civil català s'empren ambdues expressions de manera indiferent; a tall d'exemple, vegeu els articles 321 i 323 del CDCC.

Exemple

L'aire, l'aigua de la mar o els raigs del sol, malgrat ser coses, són d'ús comú i general per a tots, per la qual cosa no constitueixen béns en un sentit jurídic.

2.1.2. Béns materials i immaterials

Al costat de les coses materials, tangibles i tridimensionals, podem distingir la categoria dels béns immaterials, que es caracteritza per la manca d'una determinada realitat física.

Dins d'aquest grup podem incloure les creacions de l'enginy humà, com ara una obra literària o un invent industrial.

També són béns immaterials les energies de la naturalesa que l'home explota i de les quals obté una utilitat (energia solar, tèrmica o nuclear).

2.1.3. Els drets

Els drets són considerats béns pel Codi civil (articles 334.10 i 336 del CC).

Assenyala Badosa Coll (*Manual de Dret civil Català*, Madrid-Barcelona: Marcial Pons, pàg. 199) que en "Els «drets» (diferenciats del «béns», article 1 del CS), s'inclouen les «accions, obligacions, bons, crèdits o efectes en general» (article 15.3 de la LDRG), les accions o participacions socials (article 213.1 i 3 del CS, i 151.1.b i 212.1.a del CF), les participacions en fons d'inversió (article 27 i seg. de la LUUH)".

En parlar de drets es fa referència, en general, a drets reals diferents del de propietat¹⁸, o bé a drets de crèdit que atorguen al seu titular la facultat d'exigir una determinada prestació a un altre subjecte.

⁽¹⁸⁾Art. 334.10 del CC.

En aquest sentit, el crèdit dinerari que un venedor de cotxes té davant el seu comprador pel preu pendent de pagament és un dret que, en tant que bé, forma part del seu patrimoni.

2.1.4. Les coses fora del comerç

El Codi civil introdueix de manera confusa la categoria de les coses fora del comerç dels homes, sense detenir-se a aclarir el sentit d'aquesta expressió¹⁹.

⁽¹⁹⁾Art. 865, 1271 i 1936 del CC.

El concepte *cosa fora de comerç* fa referència als béns exclosos de les relacions juridicoeconòmiques entre les persones, és a dir, a les coses que es troben fora del tràfic patrimonial.

Per exemple, els béns de domini públic, com els rius, les riberes o platges, són coses que es troben fora del comerç dels homes²⁰.

⁽²⁰⁾Art. 339 del CC.

Coses

Aquest requisit o qualitat –trobar-se dins del comerç dels homes– representa el trànsit de la categoria material "bé" o "cosa" a la categoria jurídica per a la qual alguns reserven el nom d'"objecte". En aquest sentit, com a demostració del que comporta que una cosa es trobi dins o fora del comerç, l'article 307.1 del CS la identifica com una de les causes d'extinció dels llegats: "El llegat s'extingeix en quedar la cosa fora del comerç, per pèrdua de la cosa o per impossibilitat de la prestació, si succeeixen abans de la delació i sense culpa de la persona gravada"

Creació intel·lectual o científica

Hem d'aclarir que l'ordenament jurídic protegeix la creació intel·lectual o científica considerada en si mateixa, encara que posteriorment aquesta creació es materialitzi en un objecte tangible com un llibre o una màquina.

No hem de confondre aquesta categoria amb la de les **coses de tràfic prohibit o restringit**, ja que, en aquest cas, el que es prohibeix és la seva comercialització, encara que res no impedeix que es puguin trobar en el patrimoni d'algunes persones, ja que no estan excloses de la possibilitat de drets. Això és el que ocorre amb el tràfic d'armes, explosius, drogues o òrgans humans.

2.2. Béns públics i privats

Els béns són de domini públic o de propietat privada (article 338 del CC).

Són de **domini públic** els béns que compleixen les característiques següents:

1) Pertanyen a una persona jurídica de dret públic com l'Estat, a les comunitats autònomes, a les províncies o als municipis.

2) Són béns destinats a una de les finalitats següents:

a) Ús públic o aprofitament general, com ara camins, canals, rius, torrents, ports i ponts, places, carrers, etc. (articles 339.1 i 344.1 del CC).

b) Algun servei públic o foment de la riquesa, com ara muralles, fortaleses, cases consistorials, escoles, hospitals, etc. (article 339.2 del CC).

Exemple de bé de domini públic

Es va plantejar un litigi sobre la titularitat d'una torre o talaia determinada situada en una població. La sentència que finalment es dictà va arribar a la conclusió que es podia considerar un bé de domini públic, ja que era assimilable a les denominades "fortaleses" i, per consegüent, estava encaminada a la defensa del territori, amb aquesta finalitat es va construir i utilitzar durant la Guerra Civil [STS de 17 desembre de 1984 (RJ de 1984, 6120)].

El domini públic és fora del comerç i és, en conseqüència, inalienable, imprescriptible i inembargable [STS d'11 desembre de 1980 (RJ de 1980, 4746)].

Són de **propietat privada** els béns que pertanyin als particulars.

Els **béns patrimonials**²¹ que no estan afectats a un ús comú o a un servei públic també es consideren béns de propietat privada²².

No obstant això, hi ha la possibilitat que una llei confereixi expressament a aquests béns la condició de domini públic²³.

Comunals

Els béns de domini públic l'aprofitament dels quals correspon al comú dels veïns s'anomenen comunals (article 79.3 de la Llei de règim local).

⁽²¹⁾Els pertanyents a l'Estat o a qualsevol altra persona jurídica de dret públic.

⁽²²⁾Art. 79 de la Llei de règim local; articles 340 i 343 del CC.

⁽²³⁾Art. 1 de la Llei de patrimoni de l'Estat.

"Són béns de propietat privada, a més dels patrimonials de l'Estat, de la província i del municipi, els pertanyents a particulars, individualment o col·lectivament."

Art. 345 del CC

2.3. La distinció entre béns mobles i immobles

2.3.1. Concepte i criteris de distinció

La divisió entre béns mobles i immobles és la més tradicional i bàsica que consagra el Codi civil (article 333 del CC).

En el dret civil català no hi ha un precepte equivalent, si bé es tracta d'una distinció absolutament present²⁴.

Aquesta distinció és molt important, ja que el règim jurídic de tinença, transmissió i garanties és diferent en una i altra categoria.

En general s'han aportat dos criteris o causes justificatives d'aquesta distinció:

- 1) La naturalesa de les coses. Mentre els mobles es poden desplaçar, els immobles són de situació fixa.
- 2) El valor econòmic. Els béns immobles solen ser de més valor que els mobles.

En realitat, ambdós criteris han estat superats per la realitat econòmica i jurídica.

Exemple de criteri de valor econòmic

El criteri del valor econòmic, que resultava apropiat en una economia agrària i basada en la riquesa de la terra –com la que tenia Espanya en l'època de la codificació–, perd vigència en les economies actuals de mercat que atorguen gran valor a certs béns mobles, com els títols representatius del capital d'una societat mercantil o un equipament industrial.

2.3.2. Els béns immobles

Classificació dels béns immobles

D'acord amb l'enumeració que fa l'article 334 del Codi civil, podem distingir les categories de béns immobles que veiem a continuació.

1) Immobles per naturalesa

Les terres, mines, pedreres i abocadors d'escòries mentre la seva matèria roman unida al jaciment, i també les aigües vives o estancades²⁵.

Actes jurídics sobre béns immobles

Els actes jurídics sobre béns immobles exigeixen forma escrita, una capacitat més rigorosa, un cert tipus de publicitat, etc.

⁽²⁴⁾Cfr. l'article 32 de la CDCC o l'article 326.1 de la CDCC.

⁽²⁵⁾Art. 334.1r. i 8è. del CC.

2) Immobles per incorporació

Es tracta de determinats béns que adquireixen la seva condició d'immobles per estar adherits o units a un altre immoble de manera fixa, de manera que no es puguin separar d'ell sense trencar la matèria o deteriorar l'objecte²⁶.

Per exemple els edificis, els camins, les construccions, els arbres, les plantes i els fruits pendents mentre es trobin units a terra o formin part integrant d'un immoble²⁷.

L'article 18 de la LAO defineix l'accessió immobiliària de la manera següent: "Per dret d'accessió mobiliària, pertany a la persona propietària d'una cosa principal l'accessori que s'hi adhereix, naturalment o artificialment, i que s'hi integra en una sola cosa d'una manera indivisible, inseparable, estable i duradora".

Exemples de béns immobles per incorporació

La sentència del Tribunal Suprem d'11 de desembre del 1980 va considerar que les patates, mentre romanguin unides a terra, tindran la consideració jurídica de béns immobles segons el que es disposa en el número 2n. de l'article 334 del CC. Una altra sentència va considerar que tant les mampares d'un edifici com els calefactors d'aire calent s'havien d'estimar com a immobles perquè es trobaven inseparablement units a la finca, de manera que la seva separació, fins i tot sent possible sense deteriorar-les, no ho seria sense trencament del tot o conjunt [STSJ Navarra de 28 d'abril del 1992 (RJ de 1992, 6196)]. Per contra, una estructura metàl·lica que integrava una planta per a fabricar pinsos no es va considerar un bé immoble per incorporació, ja que no contribuïa a la formació de l'immoble i, per això, no n'era part física [STS de 24 de març de 1992 (RJ de 1992, 2282)].

3) Immobles per destinació

Es tracta de béns mobles posats al servei d'un immoble o assignats a un lloc fix de manera permanent.

El Codi civil inclou en aquesta categoria els objectes d'ús o ornamentació, els instruments o estris destinats a la indústria o explotació que es realitzi a l'immoble, els vivers d'animals, els adobs destinats al cultiu que estiguin a les terres i els dics o construccions flotants destinats a romandre en un punt fix del riu, llac o costa²⁸.

Exemples de béns immobles per destinació

Una maquinària pesada, consistent en una grua autopropulsada, dos carretons autopropulsats i quatre grues semipòrtic, és un "bé que es pot incloure en el número 5 de l'article 334 del CC, més que en el seu número 3, com a immobles per destinació o, en denominació acollida per la doctrina científica dominant, «pertinences», ja que es dedicaven per la societat propietària de les finques a la indústria que es realitzava a les seves naus o edificis" [STS de 21 de juliol de 2000 (RJ de 2000, 5499); RDGRN de 5 de maig de 2000 (RJ de 2000, 5830)].

Bé immoble per naturalesa

Les aigües subterrànies que brollen en una finca rústica es consideren un bé immoble per naturalesa [STS de 27 de juny de 1992 (RJ de 1992, 5561)].

⁽²⁶⁾ Art. 334.3r. del CC.

⁽²⁷⁾ Art. 334.1r. i 2n. del CC.

⁽²⁸⁾ Art. 334.4t., 5è., 6è., 7è. i 9è. del CC.

4) Immobles per analogia

Certs béns de naturalesa incorporal o drets (com ara les concessions administratives, serveis i altres drets reals sobre immobles) són considerats per analogia com a immobles²⁹.

Breu consideració sobre el concepte jurídic de finca

Una finca és una porció de superfície terrestre amb tot el que pugui tenir de coses incorporades.

La superfície de cada finca és delimitada mitjançant unes línies convencionals de definició denominades llindes, o bé per mitjà d'altres signes de clara identificació, com un curs d'aigua o un camí públic (llindes fixes).

Les lleis, a efectes tant civils com fiscals, solen distingir entre **finques rústiques** i **urbanes**.

Els criteris que en general es tenen en compte per a distingir cada modalitat es basen en la situació (camp o ciutat), la construcció (si està o no edificada), el tipus d'aprofitament a què es destinen i el valor de mercat.

Sobre la finca, assenyala Badosa Coll (pàg. 227) el següent: "Els immobles (arg. ex article 69. 2 lr. del CS; 151.1.a i 212.a del CF) tenen la finca com l'exemple més important, caracteritzada per la «superfície» (article 7.2; DT 1a.2.b. 1a.-3a. de la LC) i els «límits» (article 39; 41.1 de la LANISRV; 9 de la LSSDA; fonamentalment article 8; 9 de la LAO). La distinció fonamental és per la destinació (article 218, 5è del CS): en rústica i urbana (article 218, 5è del CS). La rústica ho és pel seu «rendiment» vinculat a la terra (article 47.6. a de la LURb 41.1; DT 1a. de la LC). La urbana per la destinació a «construccions» (article 29; 167 i seg. de la LURb) que, al seu torn, es poden destinar a «habitatge» (article 1 de la LSCAM; 1; 6.2 i 3; 7 de la LAPG; 40.1 de la LUUH) o no, els «locals en general» (ambdós en l'article 1.2 del DSAD)".

2.3.3. Els béns mobles

L'article 335 del CC distingeix dues categories de béns mobles:

- 1) Tots aquells que són susceptibles d'apropiació i que no estiguin compresos en l'enumeració que l'article 334 del CC fa dels béns immobles (criteri residual).
- 2) Els que es puguin transportar d'un punt a un altre sens detriment de la cosa immoble a què estiguessin units (criteri de la mobilitat).

2.3.4. Els diners

Els diners són una creació jurídica de l'Estat que compleixen bàsicament tres funcions:

Usdefruit

L'usdefruit sobre un bé immoble és, al seu torn, un bé immoble [RDGRN d'11 de juliol de 1988 (RJ de 1988, 6110)].

⁽²⁹⁾Art. 334.10è. del CC.

Distinció de finques rústiques i urbanes

La Llei sobre el règim del sòl i ordenació urbana aporta criteris per a distingir les finques rústiques de les urbanes.

Article 336 del CC

L'article 336 del CC enumera a tall d'exemple, i no exhaustivament, alguns béns considerats mobles.

- a) És una unitat de mesura del valor econòmic que s'atorga als béns.
- b) És l'instrument adequat per a intercanviar béns i serveis.
- c) És el mitjà de pagament de les obligacions.

Els diners, en tant que bé material, poden ser en metàl·lic (en forma de monedes, o en paper, amb bitllets).

Es tracta d'una cosa moble, i, com veurem, fungible i genèrica en ser clarament substituïble.

Activitat

D'acord amb la distinció clàssica entre béns mobles i immobles, qualifiqueu els béns següents i preciseu, en cas que siguin immobles, davant de quina modalitat ens trobem.

- a) Un cotxe aparcad en una finca.
- b) L'usdefruit sobre un bé immoble.
- c) Una finca.
- d) Una estàtua decorativa col·locada en un jardí.
- e) Les oliveres d'una finca.
- f) La deu d'aigua trobada per una persona a les seves terres.
- g) Una maquinària fixada per cargols en una fàbrica.

Poder adquisitiu

Els diners tenen poder adquisitiu perquè possibiliten l'adquisició de béns i serveis.

3. La distinció de les coses en consideració a les seves qualitats

3.1. Coses fungibles i no fungibles

Són fungibles les coses que es tracten de manera homogènia o equivalent i que per aquest motiu es poden substituir entre elles (article 1448 del CC).

Les coses que apareixen individualitzades en funció de determinades qualitats específiques, i no d'unes característiques genèriques, són no fungibles.

Exemples de coses fungibles i no fungibles

Un exemplar comercialitzat de la novel·la d'un autor és una cosa fungible, mentre que un exemplar d'aquesta mateixa novel·la firmada pel seu autor a una persona determinada és un bé no fungible. En el mateix sentit, un quadre que sigui l'autoretrat d'una persona és una cosa fungible, mentre que el quadre amb l'autoretrat original de Van Gogh és no fungible, en no ser substituïble per cap altre.

La Llei catalana 22/1991, de 29 de novembre, de garanties possessòries sobre béns mobles estableix que són "coses fungibles aquelles que es poden substituir per altres de la mateixa espècie i qualitat".

Article 12.1 de la Llei catalana 22/1991, de 29 de novembre, de garanties possessòries sobre béns mobles.

3.2. Coses genèriques i específiques

Són genèriques les coses que apareixen determinades en funció de la seva pertinença a un gènere qualsevol.

Les coses específiques es determinen de manera individual en virtut d'uns caràcters propis que les distingeixen del gènere.

Exemples de coses genèriques i coses específiques

Un cotxe vermell d'una marca determinada és una cosa genèrica, però aquest mateix automòbil amb una matrícula concreta passa a ser una cosa específica. Una jaqueta és una cosa genèrica, però si s'ha fet a mida és una cosa específica.

La distinció entre coses genèriques i específiques té molta importància a l'hora de determinar el règim de compliment de les obligacions³⁰ i de transmissió dels riscos³¹.

⁽³⁰⁾ Arts. 1167 i 1182 del CC.

⁽³¹⁾ Art. 1452.3r. del CC.

3.3. Coses consumibles i inconsumibles

Són consumibles les coses de què no podem fer un ús repetit i adequat a la seva naturalesa sense que es consumeixin (article 337 del CC).

Són inconsumibles les coses que es poden usar repetidament sense que aquest fet en comporti la destrucció, sense que això impliqui en cap cas que siguin indestructibles.

Així doncs, són consumibles aquells béns que una vegada usats d'acord amb la seva destinació queden destruïts (aliments, folis de paper, etc.).

D'altra banda, els diners experimenten una consumpció jurídica, no física, ja que es consumeixen cada vegada que s'empren, malgrat romandre materialment inalterats.

Article 337 del CC

L'article 337 del CC, que estableix la distinció entre coses consumibles i inconsumibles, empra el terme *fungibles* de manera inadequada.

3.4. Coses divisibles i indivisibles

Una cosa és jurídicament divisible quan les parts resultants de la divisió tenen la mateixa funció que el tot.

Una cosa és indivisible quan la separació en parts destrueix el bé o el converteix en diverses coses de naturalesa diferent, i també quan les fraccions resultants de la divisió, malgrat no alterar la naturalesa del tot, tenen un valor sensiblement inferior del que tenien reunides (articles 401.1 i 1062 del CC; article 75. 2 del CF; article 49.2 del CS).

Exemples de coses divisibles i coses indivisibles

Una bicicleta és una cosa indivisible, ja que si la desmuntéssim podríem obtenir rodes, frens, marxos o un manillar, però la bicicleta hauria deixat d'existir. Un brillant es podria dividir en diverses peces que continuarien mantenint la seva naturalesa de brillants, però s'ha de considerar com una cosa indivisible pel fet que la seva divisió fa que desmereixi molt el seu valor, per aquest motiu val més el tot que la suma de les fraccions.

D'altra banda, en determinats casos la legislació agrària i urbanística prohibeix expressament la divisió de les finques.

"La divisió o segregació d'una finca rústica només serà vàlida quan no doni lloc a parcel·les d'extensió inferior a la unitat mínima de cultiu."

Article 44 del RD, de 12 de gener de 1973, sobre llei de reforma i desenvolupament agrari.

4. Les relacions entre les coses

4.1. Coses simples i coses compostes

Les coses simples són aquelles que tenen una unitat natural o artificial, de tal manera que encara que hi sigui possible distingir fragments o parts, no constitueixen coses que formin una unitat superior.

D'aquesta manera, una butaca o un llibre són coses simples, encara que dins hi puguem distingir fragments concrets.

Una cosa composta apareix com el resultat de la unió material de diverses coses que són distingibles i que fora d'aquella tenien la seva pròpia individualitat. No obstant això, la unitat complexa no és una simple suma d'elements components.

Per exemple, un edifici és una cosa composta, en ser el resultat de la unió de diferents elements que tenen la seva pròpia individualitat (les portes, les finestres, els ascensors o els vidres).

4.2. Les universalitats de coses

Les universalitats són un conjunt de coses individualitzades que es consideren un tot global i que són objecte d'un tractament jurídic homogeni quan entre elles hi ha un vincle comú d'explotació o ús.

La universalitat no és un objecte nou i diferent dels seus components, sinó una manera de prendre en consideració una pluralitat de coses que mantenen la seva pròpia individualitat.

Tradicionalment es distingeix entre dues categories:

- 1) Universalitats de fet, formades per agregats materials de coses per obra de l'home (un ramat d'ovelles, una biblioteca o una pinacoteca de quadres).
- 2) Universalitats de dret, que comporten l'agregació de coses materials, immaterials o drets per obra de la llei. Per exemple, l'herència d'una persona, composta per béns, drets i obligacions³².

Diversos titulars

La cosa composta no és divisible quan pertany a diversos titulars que volen sortir de la comunitat, ja que es faria inserrible per al seu ús, en aquest cas s'hauria de vendre i repartir el preu obtingut (articles 401 i 404 del CC).

⁽³²⁾Art. 659 del CC i article 1 del CS.

4.3. Cosa principal i cosa accessòria

És accessòria aquella cosa que serveix d'alguna manera a una cosa principal davant la qual es troba subordinada.

Es reputa cosa principal, entre dues coses incorporades, aquella a la qual se n'ha unit una altra per ornament o per al seu ús o perfecció (article 376 del CC).

La cosa accessòria és la que es vincula a una altra en una relació de dependència, mentre que la principal és sempre una cosa amb existència independent.

Si per mitjà del criteri de la dependència no fos possible distingir la cosa principal, entendríem per tal l'objecte de més valor, i si tinguessin el mateix valor, el de més volum³³.

⁽³³⁾Art. 377 del CC.

4.4. Parts integrants i pertinences

Les parts integrants són elements d'una cosa complexa que no puguin ser objecte d'un dret separat, ni tampoc ser embargades de manera aïllada.

Es tracta dels immobles per incorporació³⁴ i de les coses mobles que s'uneixen per a formar-ne una de sola³⁵; per exemple, els maons són parts integrants d'una casa.

⁽³⁴⁾Art. 334.1r. i 2n. del CC.

⁽³⁵⁾Art. 375 del CC.

Les pertinences, al contrari, formen una unitat amb un bé immoble i conserven en tot cas la seva independència física i econòmica.

El supòsit arquetípic de pertinences és el dels immobles per destinació³⁶.

⁽³⁶⁾Art. 334.4t., 5è., 6è., 7è. i 9è. del CC.

La relació de pertinença sorgeix en virtut d'un acte de destinació intervenent en què el propietari d'un bé immoble introdueix un bé moble o pertinença que prestarà un servei a la cosa principal de manera permanent i duradora.

L'acte de destinació fa que la pertinença segueixi la destinació de la cosa principal i es comporti, així, com una unitat jurídica.

Relació pertinenencial

El més habitual és que en la relació pertinenencial la cosa principal sigui un bé immoble i l'accessòria, un bé moble, però res impedeix que aquest tipus de relacions s'estableixin entre béns mobles (article 39 Llei d'hipoteca mobiliària).

D'aquesta manera, els actes de disposició sobre el bé immoble, com ara la venda o donació, comportaran la transmissió de les pertinences en aplicació del principi jurídic segons el qual l'accessori segueix el principal (articles 883 i 1097 del CC).

La desafectació del bé

Podem posar fi a la relació pertinenencial mitjançant un acte de desafectació en virtut del qual quedi extingit el servei que la cosa accessòria prestava a la principal. Així, quan es retira una estàtua del jardí, desapareix la relació pertinenencial en extingir-se el servei d'ornamentació que prestava a l'immoble en el qual es trobava col·locada.

5. Béns productius i béns no productius: els fruits

5.1. Concepte i caràcters dels fruits

Els fruits són els rendiments o beneficis que es poden obtenir d'una cosa o patrimoni.

Perquè un determinat producte es pugui considerar fruit, ha de reunir les característiques següents:

- 1) Accessorietat, en la mesura que està subordinada a la cosa mare que el produeix.
- 2) Periodicitat, implica que els fruits són produccions periòdiques, no ocasionals, encara que no s'exigeix que s'obtinguin en intervals regulars i continus.
- 3) Conservació de la substància de la cosa matriu que ha de mantenir el seu valor i no disminuir.
- 4) Compliment de la destinació econòmica de la cosa lliurement decidida pel propietari.
- 5) Separabilitat respecte de la cosa mare.

5.2. Classes de fruits

El Codi civil en l'article 354 classifica els fruits de la manera següent:

- 1) **Fruits naturals.** Les produccions espontànies de la terra, les cries i altres productes dels animals (article 355.1r. del CC).
- 2) **Fruits industrials.** Els que produeixen els predis en benefici del cultiu o treball (article 355.2n. del CC).

Exemple de fruits industrials

Una sentència del Tribunal Suprem ha considerat que les subvencions agrícoles que rebia una finca rústica es podien considerar fruits industrials en tant que s'integraven en el benefici econòmic o utilitat que, com a rendiment patrimonial, generava l'explotació [STS de 14 de desembre de 1998 (RJ de 1998, 9633)].

3) Finalment, segons el paràgraf 3r. de l'article 355 del CC, són **fruits civils** les rendes o els rendiments econòmics que rep el propietari d'un bé en atorgar el dret de gaudi a una altra persona: lloguer d'edificis, preu d'arrendament de terres, import de rendes perpètuas, vitalícies i altres anàlogues (com els rendiments procedents dels títols-valors).

Fruits manifestos o nascuts

El Codi civil exigeix que els fruits, tant naturals com industrials, siguin manifestos o nascuts per a poder ser reputats com a tals (article 357.1r. del CC). D'acord amb aquest precepte, una sentència va determinar que, d'entre la massa vegetal formada per una plantació de pollancre, només es podien considerar fruits aquells que ja havien adquirit el grau de desenvolupament suficient per a ser aprofitats degudament i s'oferissin com a nascuts o manifestos, encara que no s'haguessin talat [STS de 6 de març de 1965 (RJ de 1965, 1436)].

Article 28 de la LUUH

L'article 28 de la LUUH disposa el següent sobre el caràcter civil dels fruits: "Els rendiments en l'usdefruit de diners i en el de participacions en fons d'inversió són fruits civils i es tenen per percebuts dia a dia".

5.3. Adquisició dels fruits

Els fruits naturals i industrials s'entenen percebuts des que s'alcen o separen (article 451 del CC).

Mentre no arribi aquell moment seran fruits pendents i, com hem vist, es consideraran immobles per incorporació (article 334.2n, del CC), de manera que seguiran la destinació de la cosa principal.

No obstant això, és possible l'existència d'un negoci jurídic sobre els fruits pendents com a cosa futura: la venda de la pròxima collita.

Els fruits civils s'entenen produïts per dies (article 451 del CC).

Així, la quantitat final que cal percebre es divideix pel nombre de dies que ha durat la possessió.

5.4. Despeses de producció dels fruits

Qui rep els fruits té l'obligació d'abonar les despeses efectuades per un tercer per a la seva producció, collita i conservació (article 356 del CC).

"Qualsevol percepció que tingui el seu origen en fruits o guanys, comporta la deducció prèvia de les despeses realitzades per a la seva obtenció."

STS de 10 de novembre de 1989

El supòsit de fet que inspira aquest precepte és el d'una persona que té dret a percebre els fruits malgrat no haver treballat i gastat diners per a produir-los.

Per aquest motiu, abans de rebre'ls, ha d'abonar les despeses necessàries a la persona que hagi dut a terme les tasques de producció, collita i conservació.

Per exemple, el propietari d'una finca té dret a percebre els fruits pendents una vegada finalitzat l'usdefruit, però ha de pagar a l'usufructuari les despeses de cultiu, llavors i altres de semblants (article 472 del CC).

Activitat

El propietari d'una finca dedicada al cultiu de blat acorda vendre les seves terres a una empresa estrangera. En el moment en què es procedeix al lliurament de la finca el blat està a punt de ser recollit.

- a) Com qualificariu el blat conreat i no nascut?
- b) Si l'acord de venda no diu res sobre això, enteneu que l'operació inclou també el blat?
- c) En cas que el comprador es quedi amb el blat, el venedor té dret a percebre alguna contraprestació?

6. La relació jurídica. El dret subjectiu

6.1. La relació jurídica

6.1.1. Concepte de relació jurídica

Les persones agrupades en una col·lectivitat estableixen múltiples contactes entre elles que coneixem com a **relacions socials**. Des de l'instant en què es volen regular determinats aspectes de l'ordre social pel dret, el dret pren en consideració i sotmet a una regulació les singulars relacions socials correlatives als aspectes esmentats. Les relacions socials, llavors, esdevenen **relacions jurídiques**.

Una **relació jurídica** comporta la presència d'uns **subjectes** (per definició dos com a mínim), un **interès lícit** i tutelat, i una **regla** (en sentit genèric; poden ser moltes regles) de dret que l'organitzi.

Tota relació jurídica implica un contingut positiu, **facultats i poders**, i un contingut negatiu, **deures**.

Podem definir la relació jurídica com la relació que s'estableix entre persones (subjectes) que té com a objecte interessos lícits i considerats dignes de tutela per una regla de dret, a la finalitat de la qual atribueix poders i deures correlatius.

6.1.2. Subjectes de la relació jurídica

Els subjectes de la relació jurídica són aquells entre els quals s'estableix la relació.

La persona que té dret a alguna cosa s'anomena **subjecte actiu**, quan posa en marxa o en activitat la situació de poder en què es troba. Al contrari, qui es troba obligat a reconèixer, satisfer o fer efectiu el dret de qualsevol altra persona, mereix la qualificació de **subjecte passiu**.

La funció de subjecte actiu o passiu de qualsevol relació jurídica pot ser exercida per una o diverses persones. En el primer cas, la situació de titularitat és, per tant, individualment identificable; en canvi, l'existència de diverses persones en la posició de subjecte actiu o passiu (o en ambdues) significa l'entrada en joc de les situacions de **cotitularitat**.

6.1.3. Objecte de la relació jurídica

L'objecte de la relació jurídica s'identifica amb el sector o àmbit de la realitat social que és delimitat per la relació.

Exemple d'objecte de la relació jurídica

En les relacions obligatòries, l'objecte consistiria en l'activitat o conducta pròpia de la persona obligada a complir alguna cosa; en les relacions juridicoreals, l'objecte estaria representat bàsicament per les coses en què recauen els drets reals.

6.1.4. Contingut de la relació jurídica

En general, s'entén com a tal l'entramat de drets i deures que vinculen els subjectes o parts de la relació jurídica, que, per principi, se situen sia en una posició de poder o, al contrari, de deure.

Situació de poder i situació de deure

- La **situació de poder**, en sentit ampli, implica que una persona té autoritat suficient per a reclamar a qualssevol d'altres una posició de submissió i respecte d'aquest dret.
- La **situació de deure** implica que un subjecte determinat es troba vinculat a la realització d'un comportament respectuós del dret determinat ostentat per qualsevol altra persona. La idea de deure jurídic està sempre acompanyada per la de responsabilitat. Per **responsabilitat** entenem la necessitat de suportar les conseqüències (sanció) que porta l'incompliment del deure jurídic.

En general, ens interessa ressaltar que tota situació de **poder** comporta simultàniament una posició correspectiva de **deure**.

6.1.5. Caràcters de la relació jurídica

Estabilitat: la relació jurídica tendeix a ser estable i permanent; és a dir, no s'estableix de manera passatgera.

Intersubjectivitat: és una relació constituïda de persona a persona. No hi ha, per tant, l'establiment d'una relació jurídica de persona a cosa. Les coses poden intervenir en la relació jurídica, es poden tenir en compte en la relació esmentada, però no es poden prendre com els seus pols.

Organització unitària: la relació jurídica no és una simple acumulació de drets i deures; al contrari, té un significat i una finalitat determinats.

6.1.6. Classificació de les relacions jurídiques

- Pel principi que inspira la relació:
 - **Relacions de dret públic.** Quan predomina el principi d'organització (organitzatiu). En aquest tipus de relacions, almenys un dels subjectes és un ens públic que actua dotat *d'imperium*.
 - **Relacions de dret privat.** Quan el predominant és el principi de personalitat. Es dona en les relacions entre particulars.
- Per la matèria:
 - **Relacions d'estat.** Lloc o situació de la persona dins de la societat; per exemple: nacionalitat.
 - **Relacions familiars.** Posició de la persona dins de la família; per exemple: paternitat, maternitat, filiació, parentiu.
 - **Relacions patrimonials o de tràfic.** Aquelles que es refereixen a poders sobre les coses o als intercanvis de béns; per exemple: arrendaments, préstecs.
- Per la connexió d'unes relacions amb les altres:
 - **Relacions principals o independents.** Relacions autònomes; per exemple, la propietat.
 - **Relacions derivades o basades en una altra de principal.** Per exemple l'usdefruit, que s'estableix sempre amb relació a una propietat; un altre exemple: la relació de garantia (fiança) d'una altra de principal a la qual serveix.
 - **Relacions coexistents amb d'altres quan es limiten entre si.** Aquestes relacions es troben, per dir-ho d'alguna manera, en un pla d'igualtat; per exemple: la copropietat.

Compravenda

La relació que s'estableix entre dos subjectes per la qual un lliura a un altre una cosa a canvi d'un preu és una relació social que, per afectar la pau social, l'ha tingut en compte el dret transformant-la en una relació jurídica (compravenda). En aquesta relació jurídica hi intervé una cosa (la que es vengui), que ha donat lloc al naixement d'aquesta relació. Tanmateix, aquesta cosa no intervé en aquesta relació jurídica com a pol, perquè els pols són els dos subjectes que intervenen com a comprador i venedor.

6.2. El dret subjectiu

6.2.1. Concepte de dret subjectiu

Podem entendre el dret en **sentit objectiu**, com la regla de dret dirigida a uns determinats destinataris (potencialment a tot ciutadà sotmès a un ordenament jurídic determinat) als quals prescriu o imposa un cert comportament (dret objectiu); o bé en **sentit subjectiu**, com les possibilitats que aquests ciutadans tenen d'exercir poders per a satisfer uns interessos propis, segons l'arbitri (encara que no sigui absolut ni indiscriminat) de la seva voluntat (dret subjectiu).

Tradicionalment el dret subjectiu ha estat considerat i caracteritzat per la doctrina com un poder jurídic, una possibilitat d'actuació davant d'una realitat social determinada.

No hi ha una definició o descripció legal del que hem d'entendre per dret subjectiu.

El concepte de dret subjectiu es resol en la seva història.

De les aportacions de l'escola del dret natural racionalista (segles XVII i XVIII) es dedueix que el dret subjectiu estava situat en un lloc de preeminència davant el dret objectiu, que era, principalment, una creació de l'Estat. Aquesta concepció va quedar plasmada en dos texts fonamentals del liberalisme naixent: la Constitució i el Codi civil, dos texts que tenien com a objectiu salvaguardar, per sobre de qualsevol altre valor, el de l'individu.

Teoria de la voluntat

En aquest context es formula com a explicació del dret subjectiu l'anomenada **teoria de la voluntat**: el dret subjectiu és la potestat o senyoria de la voluntat privada. Protegit i acollit per l'ordenament jurídic, el dret subjectiu és un poder de la voluntat rellevant en el terreny del jurídic. La formulació de la teoria esmentada està relacionada amb els grans mestres pandectistes, Savigny i Windscheid.

Molt aviat aquesta concepció hauria d'entrar en crisi. La raó no va ser cap altra que el declivi de les concepcions liberals primitives sobre la societat i l'Estat.

Teoria de l'interès

En aquest nou marc, el dret subjectiu no pot ser solament el regne de la voluntat dels particulars, sinó que ha de respondre a la satisfacció d'aquells interessos que la societat consideri mereixedors de protecció, perquè també contribueixen a realitzar la vida social. El dret subjectiu no és concebut com un poder de la voluntat, sigui quin vulgui el seu contingut, sinó com un poder tutelable, en la mesura en què està fundat en un interès digne de protecció. D'aquesta manera neix una explicació diferent del dret subjectiu que es coneix amb el nom de **teoria de l'interès**, i que està vinculada a R.V. Ihering.

L'evolució no es deté en aquest punt. L'aparició de la qüestió social i els moviments obrers té com a conseqüència que prevalgui la finalitat social a l'hora d'exercir els drets subjectius, que només es consideren protegibles si responen a una funció social. L'exercici de drets comporta l'existència de deures socials per a complir una funció social. La formulació esmentada, teoria de la funció social, ha quedat unida al nom del francès Duguit.

Dret de propietat

L'exemple del dret de propietat que autoritza a gaudir, usar i disposar de la cosa (article 348 del Codi civil) compleix sempre una funció social (article 33 de la CE) que determina el seu contingut específic, en cada cas, i el seu exercici.

El dret subjectiu, la vulgar expressió "**tenir dret a...**", constitueix la legitimació (poder) per a actuar de manera autònoma amb relació a una cosa, o amb la conducta (activa o omisa) d'una altra persona, per a obtenir, d'aquesta manera, una finalitat (interès) determinada digna de ser tutelada per l'ordenament jurídic.

6.2.2. Figures afins

Potestats

Les potestats constitueixen un poder jurídic que s'atribueix i confia a una persona, no perquè satisfaci i defensi els seus propis interessos, sinó els d'altres persones que normalment depenen d'ella, de tal manera que el seu exercici i defensa no són lliures i voluntaris, sinó que estan imposats en atenció i benefici dels interessos d'aquestes altres persones.

El cas típic és la (pàtria) potestat que, com a funció inexcusable³⁷, tenen els pares sobre els fills menors d'edat no emancipats o majors d'edat incapacitats³⁸.

⁽³⁷⁾Art. 133 del CF.

⁽³⁸⁾Art. 132 del CF i 154 i seg. del CC.

Facultats

Amb el terme *facultats* es coneixen les diferents possibilitats d'actuació integrades en el dret subjectiu que, moltes vegades, són susceptibles de distinció i utilització separada per part del seu titular. Són possibilitats concretes d'actuació que s'atribueixen a la persona com a contingut d'un dret subjectiu més ampli.

Les facultats són, per principi, de menor amplitud objectiva que el dret subjectiu en què s'integren. Manquen d'autonomia en el sentit que no troben raó de ser fora o al marge del dret subjectiu del qual formen part, encara que sí que la poden tenir constituint-se en un dret subjectiu independent.

Dret d'usdefruit

El propietari d'una cosa té la facultat d'usar, fruit, gaudir i disposar d'ella o aprofitar-se dels seus fruits o rendiments. Ara bé, si se cedeix l'ús i gaudi de la cosa a un altre subjecte, llavors apareix el denominat usdefruit, que ja no és una mera facultat integrada en el dret de propietat, sinó un dret subjectiu autònom i independent: el dret d'usdefruit.

6.2.3. Estructura tècnica del dret subjectiu

Subjecte del dret subjectiu

En tot dret subjectiu cal la presència d'un **subjecte**, és a dir, la persona a qui pertany el poder en què consisteix aquest dret subjectiu.

El dret subjectiu pressuposa la **personalitat**, i es pot atribuir tant a les persones físiques, com a les persones jurídiques.

La qualitat de pertinença del dret subjectiu a una determinada persona es coneix amb el nom de **titularitat**.

Podem distingir les titularitats en diferents tipus:

- **Titularitats plenes.** El dret subjectiu s'atribueix al subjecte perquè aquest l'exerceixi en tot el seu contingut i en el seu propi interès.
- **Titularitats de gaudi.** S'atorga al subjecte únicament el gaudi del dret, però es reconeix la titularitat dominical a una altra persona.
- **Titularitats representatives o de gestió.** El dret s'atribueix a la persona que gestioni i defensi l'interès d'una altra.
- **Titularitat plural o cotitularitat.** Des del punt de vista del nombre de persones que poden ser subjectes de dret, es pot distingir una titularitat única o singular (quan el dret pertany a una sola persona), i una titularitat múltiple o compartida (quan el dret pertany simultàniament a diverses persones).

Exemple

Diferent de la cotitularitat d'un dret és la hipòtesi que sobre una mateixa cosa recaiguin dos o més drets diferents, cada un pertanyent a una persona. Per exemple, B té un dret d'usdefruit sobre la cosa X propietat d'A. A i B no són cotitulars de cap dret, simplement hi ha entre ells la relació que és conseqüència del fet que els seus dos drets tinguin per objecte la mateixa cosa.

S'ha discutit si hi poden haver **drets subjectius sense subjecte**, possibilitat que, d'altra banda, és inexistent.

Una situació ben diferent és que, de manera transitòria, el titular d'un dret subjectiu es trobi indeterminat i, mentrestant, s'hagi d'arbitrar la presència al capdavant d'un poder d'un titular interí que no pot quedar sustentat en el buit.

Objecte del dret subjectiu

L'objecte del dret subjectiu és la matèria sobre la qual recau; és a dir, la realitat social delimitada sobre la qual es desplega la situació de poder del titular del dret.

Exemple d'objectes dels drets subjectius

L'objecte dels drets subjectius pot ser molt variat: coses del món exterior, coses corporals, conductes o comportaments (per exemple, conducta del creditor envers el deutor), béns sense entitat material (l'energia elèctrica, propietat industrial i intel·lectual, etc.).

S'ha plantejat la hipòtesi de si hi poden haver **drets subjectius sense objecte**. Aquesta hipòtesi ha de ser negada rotundament.

L'objecte d'un dret pot ser, sense cap dubte, un altre dret (article 507 del Codi civil: usdefruit d'un dret de crèdit).

La seva estructura és simple: no es tracta de cap altra cosa, sinó que les facultats del dret objectiu s'exerceixen d'acord amb el motlle de les facultats del dret que versa sobre ell.

Exemples

Hem vist com l'objecte d'un dret subjectiu pot ser un altre dret. Per exemple, en l'usdefruit de participacions en fons d'inversió, l'usufructuari té dret als rendiments positius que produeixin aquestes participacions, ja que la titularitat de les participacions esmentades corresponen al nu propietari que gaudeix, a títol exclusiu, de la condició de participi a l'efecte d'exigir el seu reembors total o parcial (art. 27 de la LUUH). Igualment, l'objecte del dret real de garantia de penyora pot ser un dret de crèdit (art. 17 de la LDRG).

Contingut del dret subjectiu

El contingut del dret subjectiu està integrat per les denominades facultats. És l'àmbit i les possibilitats d'actuació que, en virtut de la titularitat d'aquest dret, es confereix o reconeix al subjecte a qui correspon l'objecte, interès o bé jurídic sobre el qual recau.

6.2.4. El deure jurídic

Les relacions jurídiques originen **deures** que impliquen la necessitat d'observar una conducta (acció o omissió) determinada que imposa al subjecte l'ordenament jurídic sota l'amenaça d'una sanció.

Dret subjectiu del subjecte

Aquest és el cas dels drets destinats a un concebut i no nascut i el de l'herència ja-cent. Precisament, el fet que l'ordenament necessiti organitzar una solució transitòria en espera d'un titular definitiu és demostratiu que no es representa la possibilitat d'existència d'un dret subjectiu sense subjecte.

El deure jurídic es pot entendre com la contrapartida del dret, de manera que si el dret implica facultat o atribució, el deure significa necessitat o subjecció.

Entre el dret i el deure hi ha diferències respecte al seu règim jurídic: els drets, en general, són renunciables (article 6. 3), els deures, no; els drets (pel seu contingut gairebé sempre patrimonial) es poden transferir a altres persones, les obligacions o deures o bé són totalment intransferibles, o bé no admeten substitució si no és amb el consentiment del creditor.

Dins del deure jurídic podem distingir els elements següents:

- Un subjecte dotat de voluntat i capacitat, diferent del subjecte del dret.
- Subjecció o vincle jurídic, és a dir, la necessitat d'observar una conducta determinada.
- L'interès protegit.
- La garantia o sanció.

6.2.5. Classes de drets subjectius

Per l'esfera d'eficàcia del poder jurídic i determinació del subjecte passiu distingim:

- **Drets absoluts.** Tenen eficàcia davant tots (*erga omnes*). Garanteixen al subjecte actiu, respecte a tot el món, un poder sobre un objecte que és, íntegrament o parcialment, del titular. Pertanyen a aquesta categoria els drets de la personalitat, els drets reals, els drets sobre béns immaterials i el dret hereditari.
- **Drets relatius.** Només es dirigeixen contra persones determinades individualment. Garanteixen, contra una o diverses persones determinades, la potestat d'exigir d'elles una certa conducta (acció o omissió). Pertanyen a aquest grup els drets de crèdit.

Per la seva adherència al titular, els drets poden ser:

- **Intransmissibles** (també dits personalíssims). No admeten la possibilitat de ser transferits pel seu titular a una altra persona. Són intransmissibles els drets de la personalitat i els poders familiars (pàtria potestat), i també els drets patrimonials que van units a aquests poders.

- **Transmissibles.** Admeten la possibilitat que el seu titular els transfereixi a una altra persona. Pertanyen a aquest grup els drets patrimonials (reals o personals).

Per la relació d'uns drets amb els altres, tenim:

- **Drets principals.** Existeixen per si mateixos, d'una manera autònoma.
- **Drets accessoris.** Es troben subordinats a d'altres per la seva mateixa naturalesa, de manera que no poden néixer sinó en connexió amb un altre dret principal. Per exemple, els drets de garantia.

Per la condició dels subjectes i interessos protegits, distingim:

- **Drets públics subjectius.** Neixen d'aquelles relacions en les quals participen els ens revestits d'imperi com a tals (tant en les relacions dels ens públics entre si, com en les relacions d'aquests amb els particulars).
- **Drets privats subjectius.** Neixen d'aquelles relacions que mantenen les persones individuals o col·lectives com a particulars.

Pel contingut tenim:

- **Drets patrimonials.** Formen part del patrimoni d'una persona, és a dir, garanteixen al seu titular béns que són estimables pecuniàriament. Per exemple, els drets de crèdit.
- **Drets no patrimonials.** Garanteixen interessos, ideals, posicions o estats no susceptibles d'estimació pecuniària. A diferència del que succeeix amb els drets patrimonials, els extrapatrimonials no són susceptibles de disposició, transmissió o prescripció. Pertanyen a aquesta categoria, per exemple, els drets de la personalitat.
- **Drets potestatus.** Concedeixen el poder d'actuar en una situació jurídica preexistent provocant-hi una alteració. Per exemple, el dret a concloure un contracte mitjançant l'acceptació d'una oferta.

6.3. El dret subjectiu: dinàmica

6.3.1. Naixement i adquisició dels drets

El naixement d'un dret subjectiu es produeix quan sorgeix en la vida jurídica *ex novo*, és a dir, per primera vegada.

Cal distingir entre adquisició pròpiament dita i naixement del dret subjectiu, ja que són dos fenòmens diferents. El **naixement del dret** és aquell moment en què adquireix una existència concreta perquè es presenten tots els presupòsits als quals l'ordenament jurídic el condiona. En canvi, l'**adquisició** és l'atribució del dret subjectiu al subjecte, és a dir, la seva entrada en l'esfera jurídica.

Adquisició dels drets

El naixement del dret subjectiu i l'adquisició no sempre coincideixen, encara que pugui succeir que el dret sigui adquirit per un subjecte en el mateix moment en què neix aquest dret (per exemple, l'adquisició de la propietat per ocupació d'una cosa *res nullius*). Tanmateix, hi ha casos en els quals es dona l'adquisició d'un dret nascut anteriorment (per exemple, l'adquisició d'una propietat per transmissió del titular anterior). I també pot succeir el cas oposat, és a dir, l'adquisició d'un dret que encara no ha nascut (per exemple, l'herència en favor del concebut no nascut).

L'**adquisició** d'un dret té, en principi, dues modalitats essencials: **originària** i **derivativa**. Aquesta distinció no es basa en l'existència o inexistència anterior del dret, sinó en el fet que la seva adquisició sigui independent o dependent d'una relació jurídica anterior de la qual porti causa.

Adquisició originària: implica l'atribució d'un dret a un titular determinat *ex novo*, *ab origine*, de manera que el dret neix, apareix en la vida jurídica per primera vegada per al titular adquirent originari.

Adquisició derivativa: el comprador rep el dret procedent de l'esfera jurídica d'un titular anterior, de manera que la configuració del dret en aquella determina el contingut del dret adquirit.

Adquisició derivativa

Per norma general, en l'adquisició derivativa el dret entra en l'esfera jurídica de l'adquirent tal com era en la del titular anterior, i no pot tenir més contingut que el que tenia per a aquest. Es diu sobre això, doncs, que ningú no pot transferir a un altre cap més dret del que ell té. Per exemple, el posseïdor d'un immoble no en podrà transmetre la propietat.

Requisits d'una adquisició derivativa:

Exemple de dret del comprador

El dret del comprador no es basa en el d'un antecessor, sinó que neix per a ell *ex novo*. Un exemple d'això el tenim en l'adquisició de la propietat per ocupació d'una cosa moble corporal que mai no ha tingut propietari, o dels animals que poden ser objecte de cacera i pesca (art. 610 del CC i 24 de la LAO); o l'adquisició de l'autor de la seva obra literària, musical, etc.

- **Element cronològic.** L'adquisició del dret per part d'una persona s'ha de produir en el mateix moment en què tingui lloc la pèrdua o disminució del dret en una altra persona.
- **Nexe causal.** La pèrdua o disminució del dret en una persona està dirigida a produir l'adquisició en favor d'una altra, de manera que l'adquisició es pugui considerar un efecte d'aquella pèrdua o disminució.

Conseqüències d'una adquisició derivativa:

- La ineficàcia del títol anterior afecta el nou.
- El dret s'adquireix amb les mateixes limitacions que tenia a les mans del transmissor.
- Ningú no pot transmetre a d'altres més drets dels que ell mateix té.

L'adquisició derivativa, al seu torn, pot ser **translativa** o **constitutiva**.

- **Translativa:** té lloc quan es passa al comprador el dret mateix que tenia el transmissor, tal com es trobava en poder d'aquest.
- **Constitutiva:** quan el transmissor en crea, sobre la base del dret que ell té, un altre de diferent i d'inferior contingut a favor d'una altra persona (el comprador).

Adquisició a non domino: el comprador rep un dret que no tenia el transmissor.

La bona fe del comprador, que creu rebre el dret del seu verdader titular quan en realitat no ho és, fa que, de manera excepcional i complint uns requisits imposats per l'ordenament jurídic, l'ordenament jurídic validi aquesta adquisició. Constitueix una adquisició *ex lege*.

Adquisició ex lege: es produeix per ministeri de la llei.

Adquisició negocial: l'adquisició es produeix com a conseqüència de la conclusió d'un negoci jurídic realitzat a aquest efecte.

Adquisició instantània³⁹: té lloc quan el fet previst per la norma jurídica per a l'adquisició del dret es produeix en un sol acte.

Adquisició successiva: comporta la concurrència d'un fet complex o diversos produïts en diferents moments de manera successiva en el temps, de manera que fins que no esdevé l'últim no es produeix l'adquisició total i definitiva.

Exemple

Els casos en els quals l'amo constitueix un dret d'usdefruit sobre la finca de la seva propietat en favor d'un altre subjecte.

Vegeu també

Article 34 de la Llei hipotecària en l'àmbit dels béns immobles; en l'àmbit dels béns mobles, l'article 464 del Codi civil.

⁽³⁹⁾La donació d'un bé lliurant-lo immediatament.

L'adquisició *successiva*

L'adquisició *mortis causa* per part de l'hereu requereix, no solament el nomenament d'un hereu, sinó també l'oferiment de l'herència i l'acte d'acceptació per part de l'hereu.

6.3.2. Modificació dels drets

Els drets subjectius es poden modificar per variació d'alguns dels seus elements constitutius.

- **Modificació subjectiva:** es dona quan canvia el titular del dret. Se solen distingir les modificacions subjectives següents:
 - Successió universal (o a títol universal). Un subjecte ocupa el lloc d'un altre en tots els seus drets (i en totes les seves obligacions), que no siguin per raó de la seva naturalesa o intransmissibles per determinació de la llei.
 - La successió particular (o a títol personal). Un subjecte entra en la titularitat d'un dret subjectiu concret que encapçalava una altra persona.
- **Modificació objectiva:** es dona quan es produeix una variació o una alteració en l'objecte del dret. Entre les diferents possibilitats de modificació objectiva, es pot esmentar les següents:
 - El canvi d'objecte en el dret.
 - La concreció o concentració de l'objecte del dret. El dret, al principi, té diversos objectes possibles i passa a tenir-ne un de sol determinat posteriorment.
 - L'ampliació de l'objecte del dret. Per exemple, la propietat d'un bé comporta l'adquisició per acció del que se li uneix de forma natural o artificial, com ara plantacions, cultius i construccions (art. 353 del CC i 1 de la LAO).
 - La reducció de l'objecte del dret. Ocorre en tots els casos de pèrdua parcial de les coses sobre les quals requeria el dret.

Subrogació real

En determinats casos, la substitució de l'objecte del dret per un altre objecte diferent no significa que el titular es pugui desentendre dels drets que tinguessin altres persones sobre l'objecte originari. Per tant, s'entén que el nou objecte substitueix l'originari en la mateixa posició que ocupava aquest respecte de persones diferents del titular. Aquest fenomen, imposat per les lleis de forma casuística, és conegut tècnicament amb el nom de **subrogació real**. La subrogació real consisteix a substituir l'objecte sobre el qual recau una determinada afeció o afectació per un altre de diferent, en protecció, bàsicament, dels interessos de tercers. El principi de subrogació real apareix expressament recollit en l'article 17 de la LDRG. Segons el precepte esmentat, quan l'objecte de la penyora és un dret de crèdit i aquest resulta pagat abans del venciment del crèdit garantit, la garantia passa a recaure sobre l'objecte rebut com a conseqüència del pagament.

Modificació

El concepte de modificació comporta que el dret modificat continuï sent el mateix.

Successió universal

Aquesta modalitat té la seva manifestació típica, i pràcticament única, en la successió *mortis causa*.

Modificació objectiva

El dret d'hipoteca sobre la finca es converteix en dret sobre la indemnització deguda al propietari en cas de sinistre.

Concreció

Elecció en l'obligació alternativa; especificació en l'obligació genèrica.

Nota

El preu just de l'expropiació forçosa substitueix la cosa expropiada; o, d'altra banda, la indemnització rebuda pel cobrament de l'assegurança substitueix la cosa sinistrada.

- Modificació del contingut: es dóna quan es muden les facultats que integren el dret, romanent el dret en la seva identitat. Les facultats integrants del dret es poden ampliar, reduir o suspendre.

6.3.3. Extinció i pèrdua dels drets

Per extinció entenem la desaparició absoluta d'un dret que deixa d'existir per al titular i per als altres.

Per pèrdua s'entén la desaparició relativa o merament subjectiva que té lloc per la separació del dret del seu titular actual, a la qual pot seguir l'adquisició d'un altre, sia de manera derivativa (mitjançant la transmissió per compravenda, per exemple), sia originàriament (mitjançant, per exemple, l'ocupació de la cosa abandonada).

Pèrdua i extinció poden coincidir, però no sempre ha de succeir així.

Exemples de causes d'extinció i pèrdua

A títol d'exemple, es poden assenyalar les causes d'extinció i pèrdua següents:

- Per voluntat del titular, que pot ser merament abdicativa (renúncia) o estar encaminat a transferir el dret en qüestió a un altre subjecte (transmissió per compravenda).
- Per fet involuntari o natural (mort, amb la consegüent extinció del dret, si és personalíssim, o la seva transmissió a una altra persona, si no ho és).
- Per realització d'un acte il·lícit del seu titular que porti aparellat la pèrdua del dret (pena, confiscació).
- Per destrucció física o legal de l'objecte.
- Per voluntat d'un tercer dotat d'un dret potestatiu extintiu (per exemple, revocació).
- Per causes derivades de la relació mateixa, com ara el compliment del dret, la caducitat derivada de la condició resolutiva o el termini; prescripció extintiva, etc.

6.3.4. La renúncia de drets

La renúncia d'un dret comporta un acte **unilateral** pel qual el titular en fa desistiment voluntari⁴⁰.

"La renúncia comporta una declaració de voluntat, receptícia o no (segons els casos i supòsits en els quals es produeixi), dirigida a l'abandonament o desistiment d'un benefici, cosa, dret, expectativa o posició jurídica."

STS de 30 d'octubre de 2001 (RJ de 2001, 8139)

La renúncia pot ser **tàcita**, però ha de ser **inequívoca**.

Exemple

La destrucció de la cosa sobre la qual s'exercia el dret de propietat.

⁽⁴⁰⁾L'article 6.2 del CC estableix que la renúncia als drets reconeguts en la llei només serà vàlida quan no contrarii l'interès o l'ordre públic ni perjudiqui tercers.

"La renúncia tàcita, quant a deducció que realitza qui aprecia la seva concurrència, s'ha de basar en fets de significació unívoca, ja que si aquests fets poguessin tenir més d'un significat, no es podria obtenir cap conclusió definitiva de premisses indefinides".

STS de 30 de juny de 2003 (RJ de 2003, 5752).

Com a acte de l'autonomia de la voluntat, la renúncia està subjecta al límit de l'ordre públic. No hi ha possibilitat de renúncia en l'àmbit del no disponible.

Exemple

No és vàlida la renúncia als beneficis que indirectament es deriven per al comprador de la legislació d'habitatges de protecció oficial (STS de 15 de juny de 1993).

La renúncia de drets no pot perjudicar tercers; és **inoposable** a tercers.

"Una renúncia subscripta per l'assegurat a l'exigència de responsabilitat del portador en un contracte de transport pot vincular sens dubte el renunciant, però no impedeix a la companyia asseguradora dirigir-se contra el portador exigint la responsabilitat esmentada una vegada hagi indemnitzat l'assegurat. "

STS de 25 d'abril de 1986

Finalment, no hi ha verdadera renúncia quan aquesta es fa anticipadament, ja que resulta necessari que el dret subjectiu objecte de renúncia s'hagi incorporat al patrimoni del renunciant.

Exemple

S'ha de desestimar la renúncia anticipada i genèrica al dret de retracte incorporada en un contracte d'arrendament urbà. La realització d'aquest dret està supeditada a la transmissió de l'objecte arrendat a un tercer, per això no es pot renunciar anticipadament a un benefici no sorgit al temps que se subscriu el contracte, STS d'11 d'octubre de 2001 (RJ de 2001, 8796).

6.4. El dret subjectiu: exercici i límits

6.4.1. Exercici dels drets subjectius

Exercir un dret és fer-ne ús, satisfer els interessos del seu titular. Constitueix, en fi, l'actuació del seu contingut.

Exercici dels drets subjectius

L'exercici comprèn el gaudi, la conservació, la seguretat o garantia i la defensa del dret. Comprèn, doncs, tant els actes d'ús i gaudi de l'objecte del dret, com la utilització d'accions i altres mitjans de defensa que pertanyen al titular per a la protecció del dret esmentat.

En funció del dret de què es tracti, així seran els actes d'exercici que hi corresponguin. D'aquesta manera, el dret de propietat s'exerceix en decidir la destinació que es dona a la cosa pròpia, la seva explotació, la seva cessió a un altre subjecte, i es protegeix, entre altres, mitjançant l'exercici de l'acció reivindicatòria. Els drets de crèdit s'exerceixen cobrant el que deu el deutor.

No és preceptiu que els drets s'exerceixin, o almenys que s'exerceixin d'una manera determinada, encara que en els casos més extrems de falta d'exercici es marquin límits temporals.

L'exercici d'un dret no requereix l'actuació de totes les facultats que aquest atribueix al seu titular, és suficient, en principi, amb qualsevol d'elles.

No és necessari que sigui el mateix titular qui exerceixi els seus drets subjectius, que tingui la legitimació. És possible, al contrari, que els drets d'una persona els exerceixi materialment una altra.

Nota

Els menors i incapacitats, per regla general, hauran de ser substituïts o assistits pels seus representants legals.

Pot succeir que el titular d'un dret encomani el seu exercici a una altra persona perquè actuï en interès del titular. En aquestes hipòtesis s'exerceixen els drets per mediació d'un representant.

L'exercici dels drets es pot fer judicialment o extrajudicialment:

- L'exercici és judicial quan el titular del dret es dirigeix als òrgans jurisdiccionals de l'Estat reclamant una sentència, una decisió o l'adopció de mesures per a protegir o satisfer el seu interès.
- L'exercici és extrajudicial quan es realitza fora dels tribunals i és, per tant, un acte privat. Es pot realitzar mitjançant un comportament directe del titular sobre els béns que són objecte del seu poder jurídic.

6.4.2. Límits del dret subjectiu

L'exercici dels drets subjectius s'ha de dur a terme de manera raonable i adequada a la mateixa funció que exerceixen.

En cas que es produeixin extralimitacions a l'exercici dels drets, el legislador establirà mecanismes restauradors de l'ordenada convivència social. Aquests mecanismes se solen identificar doctrinalment amb els límits dels drets, dins dels quals hem de distingir els límits extrínsecs, intrínsecs i temporals.

Límits extrínsecs

Els drets coexisteixen i, en conseqüència, poden col·lidir en el seu exercici. Si s'arriba a una situació d'aquest tipus, l'ordenament jurídic ha d'ordenar aquesta concurrència.

Es parla de **col·lisió de drets**, en sentit estricte, quan determinats drets, ostentats per diferent titular, tenen un mateix objecte o un mateix contingut i, per tant, el seu exercici simultani resulta impossible o, almenys, parcialment impossible a raó de la concurrència.

Exemples

El dret que els periodistes tenen d'informar sobre els personatges públics arribarà fins on no arribi la intimitat d'aquests personatges.

Els titulars de dues hipoteques sobre la mateixa finca volen realitzar alhora el valor de la finca per a satisfer el crèdit garantit amb ella.

La concurrència es pot resoldre amb dos criteris:

- Donar preferència o prioritat a un dels drets, en aquest cas queda limitat l'exercici de l'altre.
- Reduir parcialment el camp d'exercici dels drets concurrents.

Límits intrínsecs

L'ordenament jurídic exigeix que els drets subjectius s'exerceixin conforme a la seva pròpia funció i significat, vetant el seu exercici de manera desorbitada o contrària als paràmetres de conducta socialment admesos.

La delimitació de l'extensió i exercici de qualsevol dret s'ha de fer d'acord amb determinats principis generals del dret recollits en el títol preliminar del Codi civil: la bona fe i l'abús del dret.

L'article 7 del Codi civil ordena que els drets s'exerceixin conforme a les exigències derivades de la bona fe, afegint que la llei no empara l'abús del dret o el seu exercici antisocial, considerant com a tal tot acte o omissió que, per la intenció del subjecte o per les circumstàncies en què es realitzi, sobrepassi manifestament els límits normals del dret.

6.4.3. La bona fe i l'honradesa

L'article 7.1 del CC disposa que "els drets s'hauran d'exercir conforme a les exigències de la bona fe". Per la seva banda, l'article 111-7. del CCCat recorre a una fórmula més àmplia per a establir que "en les relacions jurídiques privades s'han d'observar sempre les exigències de la bona fe i de l'honradesa en els tractes".

Així doncs, tant l'exercici dels drets subjectius com el compliment dels deures jurídics queda sotmès a dos paràmetres d'actuació aparentment similars: la bona fe i l'honradesa.

a) La bona fe

Distinció de rangs

La distinció de rangs es pot fer segons diversos criteris:

- La més gran antiguitat del dret.
- En cas de conflicte entre drets fonamentals i altres drets, prevalen aquells.
- En la pugna d'interessos privats i generals hauran de prevaler aquests últims.

Exemple

Si diversos creditors es presenten sobre el patrimoni del deutor i aquest és insuficient per a cobrir tots els crèdits, els creditors que no tinguin una preferència cobren a prorrata (*par condicio creditorum*).

La jurisprudència del Tribunal Suprem i la doctrina, unànimement, conceptuen la bona fe com un principi general del dret. És per això que el seu àmbit d'aplicació és general i inclou totes les parts de l'ordenament.

L'exercici d'un dret subjectiu és contrari a la bona fe quan s'exerceix d'una manera o en unes circumstàncies que el fan deslleial, segons les regles que la consciència social imposa al tràfic jurídic. I per això s'ha de concretar en cada supòsit quin ha de ser el comportament correcte en el tràfic.

No obstant això, és tradicional la distinció entre bona fe com a principi general i bona fe com a element del supòsit de fet d'una norma determinant d'efectes jurídics concrets i precisos.

"Convé recordar que així com la bona fe en l'exercici dels drets (article 7.1 del CC) i en matèria de contractació (article 1258 del CC) apareix configurada pel legislador en el CC, amb la generalitat pròpia d'un principi que actua o ha d'actuar com a model de conducta o com a referència per a estendre la responsabilitat contractual a les derivacions del que s'ha pactat expressament, la bona fe en la possessió apareix en canvi més definida, precisada i detallada en el nostre Codi (articles 433, 435 i 1950), aquesta bona fe possessòria funciona com a fet generador d'uns drets determinats i concrets, com l'atribució dels fruits (article 451), l'abonament de les despeses necessàries i les útils amb el dret de retenció (article 453), l'abonament de les de luxe i esbarjo amb el *ius tollendi* (article 454), la no-responsabilitat per pèrdua o deterioració de la cosa, excepte en el cas de dol (article 457), l'adquisició a *non domino* dels béns mobles (article 464), etc; consideracions a les quals és possible afegir-ne d'altres relatives a hipoteques i accessió [...]."

STS de 15 d'octubre de 1990

El principi general de bona fe comporta una crida a la jurisprudència, que haurà d'anar cristal·litzant concrecions del principi general esmentat lluny de qualsevol aplicació arbitrària. Per aquest motiu, la bona fe s'acaba convertint, en essència, en la prohibició d'anar contra els propis actes, el retard deslleial i l'abús del dret.

"El principi de bona fe, com a límit a l'exercici dels drets subjectius, necessita que se'n fixi el significat i l'abast, i en aquest sentit ja la sentència del 29 de gener del 1965 estableix una sèrie de supòsits típics que la seva concurrència autoritza, en termes generals, a admetre que contradiuen el principi esmentat, concretant que es falta a la bona fe quan es va contra el resultat dels actes propis, es realitza un acte inequívoc per a beneficiar-se intencionadament de la seva dubtosa significació o es crea una aparença jurídica per a contradir-la després en perjudici de qui hi va dipositar la seva confiança, assenyalant també la doctrina científica moderna més autoritzada que actua contra la bona fe qui exerceix un dret en contradicció amb la seva conducta anterior, en la qual va fer confiar a un altre –prohibició d'anar contra els actes propis–, i especialment infringeix el mateix principi qui l'exerceix tan tardanament que l'altra part va poder pensar efectivament que no l'actuarà –retard deslleial– vulnerant, tant la contradicció amb els actes propis com el retard deslleial, les normes ètiques que han d'informar l'exercici del dret, les que lluny de mancar de transcendència, determinen que l'exercici del dret es torni inadmissible, amb la consegüent possibilitat d'impugnar-lo per antijurídic."

STS de 2 de febrer de 1996

La bona fe sempre s'ha de considerar des de l'òptica de la reciprocitat de les conductes de les diferents parts integrades a una relació jurídica comuna, i la seva exigibilitat es projecta sobre lleialtats d'uns amb relació als altres i viceversa. La bona fe s'ha de predicar de l'actitud d'un en relació amb un altre (article 1258 del CC).

b) L'honradesa

L'honradesa en els tractes normalment s'ha considerat en la nostra tradició jurídica com una exigència lògica derivada de l'observança del principi general de la bona fe.

Bona fe

No en va, la jurisprudència del Tribunal Suprem empra reiteradament els conceptes d'honradesa, rectitud, correcció, lleialtat i fidelitat, entre molts altres, per a definir la conducta ètica que exigeix el mandat de la bona fe recollit en l'article 7 del Codi civil (SSTS de 26 de gener de 1980 i de 8 de juliol de 1981).

La raó d'incloure l'honradesa com a concepte diferenciat de la bona fe es deu a l'evolució més recent del dret privat europeu, que vol destacar mitjançant aquest terme el seu aspecte objectiu⁴¹.

⁽⁴¹⁾Preàmbul II. 8 del CCCat.

És a dir, mentre la **bona fe** es construeix entorn de la representació interna de qui estima actuar correctament i adequadament, sense causar perjudici al dret de cap altre (sentit subjectiu), mitjançant l'exigència **d'honradesa** es tracta de garantir que en els tractes mantinguts s'observin certs cànons socials o regles objectives de conducta ètica pròpies del tràfic jurídic, amb independència del coneixement o la ignorància de cada un dels subjectes implicats en la relació jurídica (sentit objectiu).

6.4.4. La doctrina dels actes propis

La prohibició d'anar contra els actes propis constitueix una manifestació del principi general de bona fe. Mitjançant aquesta regla es pretén rebutjar l'exercici d'un dret quan resulti incompatible amb la conducta abans observada pel seu titular respecte del mateix dret o de les facultats que l'integren.

L'article 111-8 del CCCat, fent-se eco d'una reiterada jurisprudència del Tribunal Suprem [vegeu la STS de 28 de gener de 2000 (RJ de 2000, 455)], recull aquesta doctrina en els termes següents: "Ningú no pot fer valer un dret o una facultat que contradigui la conducta pròpia observada anteriorment si tenia una significació inequívoca de la qual deriven conseqüències jurídiques incompatibles amb la pretensió actual".

L'al·legació de la doctrina dels actes propis requereix que el subjecte passiu demostrï que, amb relació a ell mateix, el subjecte actiu del dret subjectiu hagi desplegat anteriorment una conducta que, interpretada de bona fe, demostra la contradicció o incompatibilitat de la nova actitud del titular del dret subjectiu. Aquesta circumstància, en definitiva, destrueix la confiança que per al subjecte passiu comportava la conducta anterior del subjecte actiu. Per tant, aquesta ruptura de la confiança s'ha de considerar contrària a la bona fe, atès que el titular del dret subjectiu no pot actuar al seu rampell i per mer caprici, jugant amb les expectatives de les persones que es relacionin amb ell.

Els pressupòsits d'aplicació de la regla són:

- Que una persona hagi observat, dins d'una situació jurídica determinada, una certa conducta jurídicament rellevant, eficaç, inequívoca i vinculant.
- Que més tard aquesta mateixa persona intenti exercir un dret subjectiu o una facultat i doni lloc a una situació litigiosa (amb la intenció de formular una pretensió determinada).
- Que entre la conducta anterior i la pretensió posterior hi hagi una incompatibilitat o contradicció, segons el sentit que de bona fe s'hagués d'atribuir a la conducta anterior.
- Que entre la conducta anterior i la pretensió posterior hi hagi una perfecta identitat de subjectes.

Principi general de bona fe

Afirmar en la contestació a la demanda interposada que existia un contracte de compravenda i al·legar en el recurs de cassació posterior l'existència d'una donació remuneratòria ha estat considerat com una "vulneració del principi general de bona fe, que obliga a un comportament de la persona objectivament just i lleial (sentència del Tribunal Suprem de 26 d'octubre de 1995 [RJ de 1995 \ 8349]) i la subsegüent interdicció d'actuar en contradicció amb els actes propis anteriors, sempre que això representi una actuació

Citació

"Aquesta doctrina no és d'aplicació quan la significació dels precedents fàctics que s'invoquen té caràcter ambigu o inconcret (SS de 23 de juliol de 1997 (RJ de 1997, 5808) i 9 de juliol de 1999), o manquen de la transcendència que es pretén per a produir el canvi jurídic".
STS de 28 gener de 2000 (RJ de 2000, 455).

incompatible amb la conducta anterior... Amb la conseqüència que s'ha de qualificar d'inadmissible una pretensió contrària al principi general de bona fe i contrària també a la prohibició d'actuar contra els actes propis." (STSJ de Catalunya de 28 de gener de 2002 (RJ de 2002, 7882).

6.4.5. Retard deslleial

Es tracta de supòsits en els quals una persona no exerceix de manera oportuna un dret, per aquest motiu es genera una confiança legítima en tercers, i són imputables al primer les causes d'aquest retard.

STS de 21 de maig del 1982

Com a exemple d'això podem veure la STS de 21 de maig del 1982: el demandat –metge de professió– havia prestat els seus serveis professionals al demandant durant nou anys de manera amistosa, sense exigir-li el pagament dels honoraris. Quan tres anys després de l'acabament d'aquests serveis (és a dir, dotze anys després del seu inici) el demandant, constructor, va exigir judicialment el pagament del preu d'una obra que havia fet per al demandat (reduint, pel que sembla, l'import del preu esmentat en consideració a aquells serveis rebuts), el demandat, amo de l'obra, va oposar la compensació amb els honoraris que li devia el contractista. Davant de la situació que acabem de presentar, aquest va invocar condonació, renúncia i prescripció, el que va permetre al demandant obtenir la cassació de la sentència que va admetre la compensació esmentada, –l'al·legació de l'article 7.1 del Codi civil–, i el retard deslleial del demandat a l'exercici del seu dret: "Especialment infringeix el principi de la bona fe qui exerceix el seu dret tan tardanament que l'altra part va poder pensar efectivament que no ho faria –retard deslleial–, vulnerant, tant la contradicció amb els actes propis, com el retard deslleial, les normes ètiques que han d'informar l'exercici del dret".

La STSJ de Catalunya de 2 d'octubre del 1995 (RJ de 1995, 8180) va tractar la doctrina relativa al retard deslleial en ocasió de la interposició d'una acció de reconeixement del millor dret a un títol nobiliari, encara que va acabar rebutjant la seva aplicació al cas concret per entendre que l'exercici del dret en cap cas no es podia concebre com a deslleial.

6.4.6. L'abús del dret

La teoria de l'abús del dret és una construcció jurisprudencial.

Sentència de 14 de febrer de 1944

Se sol esmentar com a emblemàtica la sentència de 14 de febrer del 1944.

En aquesta sentència es va considerar que una societat mercantil que tenia la concessió en exclusiva d'extreure sorres d'unes platges, en extreure-les en tal quantitat que es va produir una disminució de la superfície de la platja, havia abusat del seu dret. En aquesta sentència es van assenyalar els requisits essencials perquè es pogués parlar d'abús de dret:

- Ús d'un dret.
- Dany a un interès no protegit per una prerrogativa jurídica específica.
- Immoralitat o antisocialitat d'aquest dany.

Actualment, la regla relativa a aquesta qüestió es troba continguda en l'article 7.2n. del Codi civil:

"La llei no empara l'abús del dret o el seu exercici antisocial. Tot acte o omissió que per la intenció del seu autor, pel seu objecte o per les circumstàncies en les quals es realitzi sobrepassi manifestament els límits normals de l'exercici d'un dret, amb dany per a tercer, donarà lloc a la indemnització corresponent, i a l'adopció de les mesures judicials o administratives que impedeixin la persistència de l'abús."

Lectura recomanada

A. Vaquer Aloy; N. Cucurull Serra. "¿Solvencia recuperada en buen momento? Aplicaciones jurisprudenciales de la *Verwirkung* en el juicio ejecutivo". *INDRET* (Paper núm. 274, febrer de 2005, www.indret.com).

La doctrina actual exigeix la concurrència dels elements següents perquè puguem parlar d'abús:

- Actuació de l'abutent (el que abusa). L'article. 7.2n. parla de "tot acte o omissió", fet pel qual no solament la conducta positiva pot comportar abús, sinó també l'abstenció, la conducta omisa.
- L'actuació ha de sobrepassar manifestament els límits normals de l'exercici del dret.
- L'actuació s'ha de poder caracteritzar d'abusiva, tant subjectivament com objectivament.
- L'antisocialitat de l'exercici del dret es pot manifestar en tres aspectes:
 - **Per la intenció de l'autor.** Quan el dret s'executa amb la intenció de perjudicar, o, senzillament, sense una finalitat seriosa i legítima.
 - **Pel seu objecte.** Quan hi ha un excés o una anormalitat a l'exercici del dret, i això encara que no hi hagi intenció de perjudicar.
 - **Per les circumstàncies en les quals es realitzi.** S'ha d'entendre que l'exercici d'un dret realitzat en determinades circumstàncies podria resultar abusiu i en d'altres no, independentment de la intenció del seu autor i de l'abast objectiu del seu exercici.
- Com a resultat, l'actuació presumptivament abusiva ha de produir un dany, material o moral, a un tercer.

Conseqüències de l'abús:

- Indemnització, aplicant-se les normes relatives al dret de danys, i mesures tendents a posar fi a l'abús, que poden ser judicials i administratives, i es poden sol·licitar de manera conjunta o separadament amb la indemnització...
- Mesures judicials (són les més normals). Condemna a desfer el que està mal fet, suspendre la situació abusiva, etc. Hi ha també l'adopció de mesures cautelars, com poden ser segrests i dipòsits judicials, posades en administració judicial, embargaments preventius, anotacions preventives i fiances, entre d'altres.
- Mesures administratives. Les que pot adoptar l'Administració en l'àmbit de la seva actuació ordenadora de les activitats privades (sancions, denegació o suspensió de llicències, prohibicions, expropiació forçosa i en general totes les mesures, que siguin pròpies de l'òrgan que les acorda, que siguin congruents amb les circumstàncies del cas i amb la finalitat que les

justifica, que no és cap altra que la d'evitar la perpetuació o persistència de l'abús, o en algun cas prevenir-lo).

6.5. El dret subjectiu: prescripció i caducitat

6.5.1. El transcurs del temps i les relacions jurídiques

El titular d'un dret té la possibilitat d'exercir els poders que el seu dret li confereix, sia en un moment concret (terme), sia al llarg d'un període de temps (termini), que pot haver quedat determinat o indeterminat en la relació jurídica de què es tracti.

Els drets subjectius són reconeguts o atorgats per l'ordenament jurídic amb la finalitat que siguin exercits efectivament i concretament, i dins d'un període raonable de temps. Amb això s'evita la prolongació de situacions d'incertesa.

És just que la situació de poder que atorga qualsevol dret subjectiu pesi sobre els seus subjectes passius de manera temporalment limitada, en especial per raons de seguretat en el tràfic econòmic i jurídic. En efecte, si en principi el titular del dret subjectiu pot exercir en qualsevol moment les facultats que té i deixa passar un llarg període temporal sense fer-ho, es pot donar el cas que acabi per reclamar els seus interessos en un moment tan tardà que, raonablement, el subjecte passiu no pensés que aquest dret seguia viu i en actiu.

D'altra banda, la desídia a l'exercici dels propis drets és també manifestació d'una conducta que, analitzada des d'un punt de vista objectiu, permet suposar que si els drets no s'exerceixen en el seu moment adequat o dins d'un període temporal prudent, ja no s'exerciran mai, i es genera, així, la legítima expectativa en les altres persones de la comunitat que el dret ha decaigut, s'hi ha renunciat o finalment no s'exercirà.

Les exigències de la bona fe i de la seguretat en el tràfic imposen la necessitat que es marquin límits temporals màxims d'exercici dels drets que romanen actualment inactius.

Prescripció i caducitat

Si el creditor d'una determinada prestació omet reclamar-la, i el deutor no realitza cap acte en el qual reconegui el seu deute, passat un determinat termini de temps el deutor quedarà alliberat i el crèdit, extingit.

Si un subjecte adquireix una cosa d'un no titular per cert títol (compra, donació), i el posseeix en concepte d'amo, públicament, pacíficament i ininterrompudament durant un termini de temps determinat, la llei li concedeix la facultat de reclamar la seva titularitat o oposar-se a la reclamació del titular primitiu.

Si un subjecte adquireix d'un no titular un dret real en cosa aliena (per exemple, una servitud de pas) i es comporta ininterrompudament com a titular d'aquest dret, una vegada transcorregut un termini de temps determinat (establert per llei), podrà exercir l'acció confessòria davant el titular de la finca o oposar-se a la negatòria oposada per aquest, adquirint el dret sobre la cosa aliena.

Si el titular d'un dret real sobre una finca aliena deixa d'utilitzar el seu dret durant un termini de temps determinat establert per la llei, i el titular de la finca té el seu dret durant aquell període de temps com si fos lliure de càrregues, el titular de la finca podrà exercir amb èxit l'acció negatòria o bé es podrà oposar a la confessòria de l'existència de la càrrega, de manera que alliberarà la finca de la càrrega.

6.5.2. El còmput del temps

Les lleis estableixen regles sobre el còmput del temps, ja que la determinació del moment del naixement, modificació o extinció dels drets provoca una gran quantitat de problemes a la pràctica.

La regla fonamental sobre això la trobem en l'article 5è del CC i també en els paràgrafs segons i tercers dels articles 121-23 i 122-5 del CCCat:

a) Dies (art. 121-23. 2 del CCCat)

- El còmput es fa per dies sencers, al contrari que el còmput natural, que compta de moment a moment.
- En el còmput es tenen en compte els dies naturals, per aquest motiu, a diferència del que ocorre en els terminis processals⁴², no s'exclouen els dies inhàbils ni els dies festius⁴³.
- Finalment, el dia inicial s'exclou i el dia final s'ha de complir totalment.

Exemples de còmput per dies

L'article 28.2 del CS estableix que els interessats en la successió podran obtenir del jutge que assenyali un termini, que no podrà excedir els "seixanta dies naturals", al cridat a l'herència perquè manifesti si l'accepta o la repudia. D'altra banda, l'article 237.1 del CS, en matèria de fideïcomís, confirma l'exclusió a efectes del còmput del dia inicial quan estableix un termini de "trenta dies naturals *següents* a aquell en què rebin el requeriment notarial o judicial corresponent". En qualsevol cas, quan la llei civil no precisí expressament de quin termini es tracta, s'ha d'entendre que és el de dies naturals (per exemple, art. 7.b de la LCF i 33.2 de la LSSDA).

b) Mesos o anys (art. 121-23.3 del CCCat)

- El còmput de mesos o anys es fa de data a data.
- Si en el mes del venciment no hi ha el dia corresponent a l'inicial, es considera que el termini finalitza l'últim dia del mes.

El CC determina de manera explícita que les regles establertes en l'article 5 tenen caràcter supletori ("sempre que no s'estableixi cap altra cosa"), per la qual cosa tant el legislador com els mateixos particulars poden organitzar els problemes d'índole temporal d'una manera diferent. El mateix s'ha de predicar de

Nota

Encara que els articles 121-23 i 122-5 del CCCat es limitin expressament a la prescripció extintiva i a la caducitat, les seves normes es poden aplicar analògicament a altres supòsits del dret civil català (Ferran Badosa Coll, *Manual de Dret Civil Català*, Marcial Pons, 2003, pàg. 102).

⁽⁴²⁾Art. 133.2 de la LEC.

⁽⁴³⁾Art. 5.2 del CC.

Majoria d'edat

Amb relació al còmput de la majoria d'edat hi ha una regla especial, ja que "s'inclourà complet el dia del naixement" (art. 315.2 del CC), de tal manera que la llei presumeix que tots hem nascut a les zero hores del dia del naixement.

les regles vigents a Catalunya, ja que l'article 111-6 preveu que les disposicions del Codi Català puguin ser objecte d'exclusió voluntària, renúncia o pacte en contra, llevat que estableixin expressament la seva imperativitat o que es dedueixi necessàriament del seu contingut.

6.5.3. Prescripció extintiva i adquisitiva

La prescripció constitueix una manifestació de la incidència del temps en la vigència dels drets, ja que per transcurs del temps es pot arribar a adquirir o extingir un dret.

Quan el transcurs del temps porta la pèrdua o decadència de l'exercici dels drets per al seu titular, llavors es parla senzillament de prescripció o de prescripció extintiva.

Al contrari, quan el transcurs del temps, juntament amb una situació d'aparença jurídica, provoca el naixement o la consolidació d'un dret en favor d'una persona, llavors es parla de prescripció adquisitiva o, preferiblement, d'usucapió.

Els pressupòsits d'aplicació de la usucapió i de la prescripció són notablement diferents, depenent de si es tracta de prescripció adquisitiva (es requereix el fet positiu de la possessió) o prescripció extintiva (només requereix l'element negatiu de la inactivitat del titular).

Malgrat els diferents efectes que produeix un i altre tipus de prescripció, hi ha entre ambdós notes comunes:

- Exigeixen el transcurs del temps.
- Responen a la mateixa finalitat d'assegurar la certesa i a la fermesa de la vida jurídica.

6.5.4. La prescripció extintiva en el Dret civil català. El concepte de "pretensió"

El CCCat regula amb detall el règim jurídic de la prescripció extintiva, inspirat fonamentalment en els paràgrafs reformats 194 i seg. del BGB i també en el capítol 14 dels PECL.

Prescripció extintiva

Anteriorment, l'article 344 de la CDCC regulava la prescripció extintiva, establint un termini general de trenta anys per a les accions sense termini especial i remetent al CC en allò no previst per ella. El termini de trenta anys apareix consagrat en el dret històric català a través de l'usatge «Omnes Causae» i del «Recognoverunt proceres» (capítol XLIV).

Citació

"El còmput «de data a data», és a dir per mesos naturals, suposa que el termini venç el mateix dia de la notificació o publicació –«no el següent»– del mes corresponent" (STS de 3 d'octubre de 1990 (RJ de 1990, 7468)).

La prescripció

La prescripció és una causa d'extinció dels drets que afecta tot tipus de drets, tant els reals com els de crèdit.

La usucapió

La usucapió és una manera originària d'adquirir que fa referència exclusivament al domini i a determinats drets reals. (art. 609 del CC i 342 del CDCC)

La prescripció es fonamenta en la idea de seguretat jurídica, ja que no es pot permetre l'empara dels drets de manera indefinida quan el seu titular no els exerceix. És per això que l'article 121-1 del CCCat estableix que l'efecte de la prescripció és el **d'extingir les pretensions** (igualment, art. 121-8 del CCCat).

Lectura recomanada

J. Ferrer Riba (2003). "Los efectos de la prescripción en el derecho civil catalán". *Working paper de Dret Català* (núm. 3, abril). www.indret.com.

Extinció objectiva de la pretensió

No obstant això, l'extinció objectiva de la pretensió no impedeix que el dret que la fonamenta continuï formalment vigent, com demostra la literalitat de l'article 121-9 CCCat que, sota la rúbrica *d'irrepetibilitat*, estableix que "no es pot fer una repetició del pagament efectuat en compliment d'una pretensió prescrita, encara que s'hagi fet amb desconeixement de la prescripció".

Com es pot observar, el CCCat fa pivotar el concepte de prescripció entorn de la figura jurídica de la **pretensió**, que defineix com "el dret a reclamar d'una altra persona una acció o una omisió"⁴⁴.

⁽⁴⁴⁾Art. 121-1 del CCCat.

Del text legal es dedueixen les característiques següents relatives a la idea de pretensió:

Pretensió

El concepte de "pretensió" (*der Anspruch*) va ser encunyat pel jurista alemany Bernhard Windscheid en el seu cèlebre *Lehrbuch des Pandektenrecht*.

a) La pretensió implica l'existència d'una relació jurídica interpersonal establerta entre l'anomenat "titular"⁴⁵ i el "subjecte passiu" (art. 121-12 a).

b) L'objecte de la pretensió és una conducta tant positiva (acció) com negativa (omisió).

⁽⁴⁵⁾Art. 121-6.2; 121-15 1.

c) Les pretensions han de ser "relatives a drets disponibles", la qual cosa implica que les pretensions patrimonials són l'objecte principal de la prescripció extintiva.

d) La prescripció extingeix les pretensions tant si s'exerceixen en forma d'acció com si s'exerceixen en forma d'excepció.

Citació

Badosa Coll sosté que "la «pretensió» és l'aspecte dinàmic i transitu d'un dret; és la facultat («dret a...») d'exercir-lo en forma de reclamació a un altre d'una conducta seva d'«acció» o «omisió»" Badosa Coll, *op. cit.*, pàg. 107.

6.5.5. Pressupòsits de la prescripció

Els pressupòsits necessaris perquè hi hagi prescripció són els següents:

- Que es tracti d'una pretensió susceptible de prescripció. En aquest sentit, l'article 121-2 del CCCat enumera una sèrie de pretensions no prescrivibles:

a) Les pretensions que s'exerceixen mitjançant accions merament declaratives, inclosa l'acció de declaració de qualitat d'hereu o hereva.

b) Les de divisió de cosa comuna.

- c) Les de partició d'herència.
 - d) Les de delimitació de finques contigües.
 - e) Les d'elevació a escriptura pública d'un document privat.
 - f) Les pretensions relatives a drets indisponibles.
 - g) Les que la llei exclou expressament de la prescripció.
- Que el subjecte actiu de la pretensió en qüestió romanguí inactiu, és a dir, sense exercir-la.
 - Que transcorri el termini assenyalat legalment per a exercir la pretensió sense que s'hagi dut a terme la seva actuació.
 - Que, després d'haver-se produït un acte extemporani d'exercici de la pretensió, el subjecte passiu legítimat al·legui la prescripció judicialment o extrajudicialment⁴⁶.
 - Que el subjecte passiu no hagi renunciat a la prescripció consumada⁴⁷.

Citació

Article 121-8. Efectes. 1.
L'efecte extintiu de la prescripció, una cop al·legada i apreciada, es produeix quan es compleix el termini.

⁽⁴⁶⁾Art. 121-4 del CCCat.

⁽⁴⁷⁾Art. 1935 del CC i 121-10.2 del CCCat.

6.5.6. Càmput del termini de prescripció

L'article 121-23 del CCCat vincula l'inici del càmput del termini de prescripció establert en cada cas a dues circumstàncies concurrents:

- a) Que la pretensió hagi nascut (*actio nata*) i sigui exercible (*criteri objectiu*).
- b) Que la persona que en sigui titular conegui o pugui conèixer raonablement tant les circumstàncies que la fonamenten com la persona contra la qual es pot exercir (*criteri subjectiu*).

6.5.7. Interrupció del termini prescriptiu

Mentre no venci (o es compleixi completament) el termini de prescripció previst, el titular de la pretensió la pot exercir de manera eficaç, encara que anteriorment hagi romàs inactiu.

Citació

L'article 1969 del CC es refereix genèricament al "dia que es van poder exercir les accions", llevat que una disposició especial determini una altra cosa.

Doncs bé, quan el titular de la pretensió –o, en el seu cas, una tercera persona que actuï en defensa d'un interès legítim (art. 121-12 a) del CCCat)– porta a terme davant el subjecte passiu un acte d'exercici de la pretensió esmentada abans de la qual es consumeixi el terme previst (art. 121-12 del CCCat), té lloc el que es denomina com a "interrupció de la prescripció", l'efecte fonamental de la qual rau en què el termini establert comença a córrer completament de nou d'acord amb uns criteris especials recollits en l'article 121-14 del CCCat.

Els actes d'exercici de la pretensió que provoquen la interrupció dels terminis prescriptius estan taxats expressament a través d'una sèrie de causes (*causes d'interrupció*) recollits en els articles 1973 del CC i 121-11 del CCCat:

- a) L'exercici de la pretensió davant els tribunals, encara que sigui desestimada per defecte processal.
- b) L'inici del procediment arbitral relatiu a la pretensió o la interposició de la demanda de formalització judicial de l'arbitratge.
- c) La reclamació extrajudicial de la pretensió.
- d) El reconeixement del dret.
- e) La renúncia a la prescripció de la persona contra qui es pot fer valer la pretensió en el transcurs del termini de prescripció.

6.5.8. Suspensió de la prescripció

La suspensió es presenta en certes hipòtesis en les quals al titular d'una pretensió li resulti impossible exercir-la (*agere non valenti non currit praescriptio*), per aquest motiu el termini de prescripció es deixa de computar (art. 121-19 del CCCat), però, una vegada superada la circumstància que va provocar la suspensió esmentada, el còmput es reinicia precisament en el moment temporal exacte en què es va detenir.

Les causes de suspensió, que constitueixen un *numerus clausus*, són les següents:

- a) Suspensió per força major concurrent en els sis mesos immediatament anteriors al venciment del termini de prescripció⁴⁸.
- b) Suspensió per raons personals o familiars⁴⁹:

Citació

La STS de 30 de març del 2005 considera que la sol·licitud judicial de declaració de fallida no pot comportar una actuació judicial que, d'acord amb el disposat en l'art. 1973 del CC, pugui servir per a interrompre el termini de prescripció per a exercir accions de responsabilitat societària.

Suspensió de prescripció

La suspensió de la prescripció és una institució regulada en el BGB i en els PECL, i la seva inclusió es pot considerar com una de les innovacions més destacables del CCCat.

⁽⁴⁸⁾ Art. 121-15.1 del CCCat.

⁽⁴⁹⁾ Art. 121-16 del CCCat.

- En les pretensions de les quals siguin titulars persones menors d'edat o incapaces, mentre no disposin de representació legal.
- En les pretensions entre cònjuges, mentre dura el matrimoni, fins a la separació judicial o de fet.
- En les pretensions entre els membres d'una unió estable de parella, mentre es manté la convivència.
- En les pretensions entre el pare o la mare i els fills en potestat, fins que aquesta s'extingeix per qualsevol causa.
- En les pretensions entre la persona que exerceix els càrrecs de tutor, curador, administrador patrimonial, defensor judicial o acollidor i la persona menor o incapaç, mentre es manté la seva funció corresponent.

c) Suspensió respecte a l'herència jacent mentre no sigui acceptada l'herència (art. 121-17 del CCCat).

6.5.9. Al·legabilitat de la prescripció

L'efecte fonamental de la prescripció és fer inexigible al subjecte passiu de la pretensió el compliment de la conducta (activa o omisa) que li podia imposar el titular. Així doncs, des del punt de vista del subjecte obligat, la conseqüència bàsica de la prescripció rau en el fet que aquesta li produeix un benefici derivat de la inactivitat del titular de la pretensió.

Per aquest motiu, la llei considera que aquest benefici per al subjecte passiu s'ha de deixar a les mans del mateix interessat i li exigeix que tingui una conducta diligent que, com a mínim, ha de consistir en l'al·legació de la prescripció davant el titular de la pretensió en el cas que aquest finalment opti per exercir el seu dret.

En conseqüència, la prescripció operarà només si l'al·lega el beneficiat per la prescripció esmentada; al contrari, si el beneficiat per la prescripció no al·lega que ha transcorregut el termini per a l'exercici eficaç del dret, podrà ser condemnat a complir-lo, malgrat la prescripció i que l'exercici de la pretensió per part del seu titular sigui realment extemporani.

L'article 121-4 del CCCat consagra expressament aquesta regla en establir que la prescripció no pot ser apreciada d'ofici pels tribunals, sinó que ha de ser al·legada judicialment o extrajudicialment per una persona legitimada. La norma esmentada regeix igualment amb relació a la interrupció (art. 121-13 del CCCat) i a la suspensió (art. 121-18 del CCCat).

Es consideren legitimades per a fer valer la prescripció les persones obligades a satisfer la pretensió (subjectes passius) i també, subsidiàriament, les terceres persones perjudicades en llurs interessos legítims per la manca d'oposició o per la renúncia de la prescripció consumada, excepte si hi ha recaigut sentència ferma (art. 121-5 del CCCat).

Exemples de legitimació

En cas d'exercici d'una pretensió creditícia, el deutor o subjecte passiu pot oposar l'excepció de prescripció pel transcurs del termini establert. Però els creditors d'un deutor que decideixi satisfer un dret de crèdit prescrit –és a dir, renunciant a la prescripció consumada– també estan legitimats per a oposar l'excepció de prescripció (art. 1111 del CC), ja que d'aquesta manera impedeixen que prosperi l'acció d'un tercer que els perjudicaria greument en els seus interessos. Els propietaris d'un bé gravat amb una garantia real també poden al·legar la prescripció del crèdit garantit (art. 121-8.2 del CCCat).

6.5.10. Renúncia de la prescripció

El subjecte passiu de la pretensió pot renunciar a la prescripció sempre que:

- Estiguis consumada (art. 121-10.3 CCCat)
- Gaudeixi de plena capacitat d'obrar ("capacitat per a alienar" que exigeix l'article 1935 del CC).
- No perjudiqui els interessos legítims de tercers (art. 121-5 b) del CC-Cat).

La renúncia pot ser expressa o tàcita, s'entén que es presenta aquesta quan es du a terme "qualsevol acte incompatible amb la voluntat de fer valer la prescripció⁵⁰", o, en altres paraules, quan resulti d'"actes que fan suposar l'abandonament del dret adquirit⁵¹".

La renúncia a la prescripció començada però no finalitzada produeix, com hem vist, anteriorment, els efectes de la interrupció de la prescripció⁵².

Renúncia a la prescripció

La renúncia vàlida a la prescripció consumada deixa subsistent la pretensió a què es refereix, però no n'impedeix la futura prescripció (art. 121-10.4 del CCCat).

⁽⁵⁰⁾Art. 121-10.3 del CCCat.

⁽⁵¹⁾Art. 1935.2 del CC.

Quant a la renúncia anticipada a la prescripció, l'article 121-10.1 del CCCat declara que és en tot cas nul·la, ja que el contrari implicaria deixar a l'autonomia de la voluntat dels particulars la declaració d'imprescriptibilitat que correspon exclusivament al legislador ex article 121-2 del CCCat.

⁽⁵²⁾Art. 121-10.1, 11.d del CCCat.

6.5.11. Principals terminis de prescripció en el dret civil català i espanyol. La preclusió

El CCCat determina el termini de prescripció de certes categories de pretensió partint de dues idees bàsiques: la tendència uniformadora i la reducció dels terminis legals.

En primer lloc, l'article 121-20 del CCCat estableix un termini general de prescripció de deu anys per a les pretensions de qualsevol classe ("tant per a les accions personals com per a les reals", assenyala el Preàmbul III.6 del CCCat).

D'altra banda, es preveuen dos terminis més breus per a certs supòsits:

- a) Tres anys per a les pretensions relatives a pagaments periòdics que s'hagin d'efectuar per anys o terminis més breus; per a les pretensions relatives a la remuneració de prestacions de serveis i d'execucions d'obra; per a les pretensions de cobrament del preu en les vendes al consum; per a les pretensions derivades de responsabilitat extracontractual.
- b) Un any per a les pretensions protectores exclusivament de la possessió.

En qualsevol cas, aquests terminis són dispositius, ja que, malgrat que les normes sobre prescripció tenen naturalesa imperativa, el legislador ha reconegut un cert àmbit a l'autonomia privada en reconèixer que les parts poden pactar un escurçament o un allargament del termini no superiors, respectivament, a la meitat o al doble del qual està legalment establert, sempre que el pacte no comporti indefensió de cap de les parts (art. 121-3 del CCCat).

El règim jurídic dels terminis de prescripció en el dret civil de Catalunya es tanca amb la figura de la **preclusió**.

Ja que el *dies a quo* per al còmput dels terminis no s'inicia fins que el titular d'una pretensió prengui coneixement de la seva existència⁵³, és probable que es donin situacions que les pretensions s'intentin exercir una vegada transcorregut un considerable lapse de temps des del seu naixement, superior al fixat com a termini legal de prescripció.

⁽⁵³⁾Art. 121-23.1 del CCCat.

Amb la finalitat d'evitar aquesta eventualitat, contrària a la seguretat jurídica, l'article 121-24 del CCCat estableix un termini general i objectiu de preclusió de trenta anys des del naixement de la pretensió, després d'aquest temps queda extingida, amb independència que s'hagin presentat causes de suspensió o que els legitimats per a exercir la prescripció no hagin conegut o no hagin pogut conèixer les dades o les circumstàncies a què fa referència l'article 121-23 del CCCat.

Quant al dret civil espanyol, cal dir que el Codi civil regula els terminis de prescripció d'una manera menys uniforme, més casuística, i esmenta una sèrie de terminis que convé ressenyar:

- Els drets reals sobre béns immobles prescriuen als trenta anys⁵⁴, llevat de l'acció hipotecària que ho fa als vint⁵⁵.
- Els drets reals sobre béns mobles prescriuen als sis anys (article 1962).
- Els drets de crèdit o personals tenen el termini general de prescripció de quinze anys aplicable llevat que la llei disposi una altra cosa diferent en cada cas⁵⁶.
- El dret a cobrar prestacions periòdiques pagables en terminis inferiors a un any prescriu els cinc en els casos esmentats per l'article 1966 del Codi civil.
- El dret a cobrar els serveis professionals i alguns altres drets concrets, entre els quals destaca el deute per adquisició de béns, a un comerciant, prescriuen als tres anys.
- Els interdictes possessoris i, cosa molt important, el dret a reclamar la indemnització que neix de la responsabilitat civil extracontractual⁵⁷ prescriuen a l'any.

Citació

"La preclusió" s'ha de posar en relació amb la "*Verwirkung*" de l'art. 111-8 que permet escurçar el termini en base a la bona fe de. Restaura el veritable sentit de "*usatge Omnes causae*", Badosa Coll, *op. cit.*, pàg. 132.

⁽⁵⁴⁾Art. 1963.

⁽⁵⁵⁾Art. 1964

⁽⁵⁶⁾Art. 1964

⁽⁵⁷⁾Art. 1968.

6.5.12. La caducitat. Concepte

La llei considera, moltes vegades, que l'exercici de determinats drets i facultats s'ha de portar a terme, de manera necessària i inexcusablement, dins d'un període temporal predeterminat. Una vegada transcorregut el termini marcat, sense cap possibilitat d'interrupció o suspensió, el seu titular ja no podrà exercir aquest dret. L'agrupació d'aquesta sèrie de casos es fa amb la institució de la caducitat.

Ara bé, la caducitat sempre ha estat una figura jurídicament confusa, regulada de manera deficient, esporàdicament reconeguda en drets i accions concretes⁵⁸, i molt sovint confosa amb la prescripció. Totes aquestes raons han im-

⁽⁵⁸⁾Arts. 43, 76 i 141 del CC; 322.1 de la CDCC; 372 del CS; 154 del CF; 15.2 de la LA.

pulsat el legislador català a afrontar la regulació de la caducitat en el capítol II del títol II del Llibre Primer del CCCat, inspirant-se per a això principalment en el Codi civil italià i en el portuguès.

La caducitat

S'ha de fer notar que la redacció original del Codi civil ignorava la caducitat com a institució, ja que la seva construcció i introducció jurídica es deuen a les aportacions de la doctrina i de la jurisprudència. La CDCC del 1960 feia referència en alguns casos a la caducitat (arts. 153.2, 323.3 i 326.1).

Des del punt de vista dels seus efectes, no hi ha cap diferència entre prescripció i caducitat, ja que en ambdós casos són extintius (art. 121-1 i 122-1.1).

Tanmateix, mentre la prescripció es predica de les pretensions, la caducitat s'aplica als **poders de configuració jurídica i a les accions**, que queden extingides pel venciment dels terminis corresponents (art. 122-1.1 del CCCat).

A més, la caducitat no és susceptible d'interrupció, tal com es dedueix de l'article 122-1.2 del CCCat.

El concepte de "poders de configuració jurídica" és estrany en la nostra tradició cultural (no en va procedeix de la doctrina alemanya, *Gestaltungsrechte*). D'acord amb l'establert en el Preàmbul III. 5 del CCCat, les seves característiques són les següents:

- Són facultats que permeten alterar la realitat jurídica, constituint, modificant o extingint situacions jurídiques.
- La facultat neix amb una durada determinada.
- Es tracta d'una facultat unilateral, ja que no necessita la intervenció de ningú.

Accions i poders de configuració jurídica

Ara bé, quines són aquestes accions i poders de configuració jurídica "sotmesos a caducitat" (art. 122-1.1)? A títol merament informatiu, entre els poders de configuració jurídica es pot destacar la rescissió per lesió, la revocació de donacions, el tempteig legal o voluntari, l'opció, els actes realitzats pels titulars de la potestat sense autorització, etc. Amb relació a les accions, estan sotmeses a caducitat, entre d'altres, l'acció per a demandar l'extinció de l'adopció, l'acció d'impugnació del *deshierament*, l'acció per a demandar la nul·litat del testament a causa de preterició errònia, etc. (vegeu, amb detall, Esteve Bosch Capdevilla, "Art. 122-1. Caducitat d'accions i altres poders jurídics", a Antoni Vaquer Aloy i Albert Lamarca i Marqués (ed.) *Comentari a la nova regulació de la prescripció i la caducitat en el Dret civil de Catalunya*, Barcelona: Atelier, 2005, pàg. 297 i 298).

6.5.13. Classes de caducitat

Pel seu objecte:

a) Caducitat que recau sobre relacions jurídiques indisponibles.

La caducitat que té com a objecte les relacions jurídiques indisponibles és la caducitat pura o tradicional, i es caracteritza perquè els terminis establerts legalment no es poden suspendre i, a més, s'ha d'apreciar d'ofici pels tribunals (art. 122-2 del CCCat).

Segons Rivero, es tracta de drets i relacions jurídiques que no solament afecten les parts implicades sinó que també tenen un alt component d'ordre públic, a diferència de la caducitat sobre relacions jurídiques disponibles en què prima una finalitat d'ordre privat (Francisco Rivero Hernández, "Primera valoració de la regulació de la prescripció i la caducitat en el Codi Civil", *RCDP*, vol. 2, 2003, p. 97).

b) Caducitat que recau sobre relacions jurídiques disponibles.

En aquest cas, la caducitat no és apreciada d'ofici pels tribunals, sinó que ha de ser al·legada per una persona legitimada⁵⁹. A més, el termini de caducitat es pot suspendre⁶⁰.

⁽⁵⁹⁾Art. 122-3.2 del CCCat.

⁽⁶⁰⁾Art. 122-3.1 del CCCat.

Aquesta categoria de caducitat en certa manera implica una desnaturalització de la figura en qüestió, almenys d'acord amb la doctrina tradicional judicial espanyola que sempre ha caracteritzat la caducitat com una figura indisponible, improrrogable i apreciable d'ofici [STS de 26 de setembre de 1997 (RJ de 1997, 6613)]. En altres paraules, l'art. 122-3 del CCCat admet un tipus de caducitat molt similar a la prescripció, tant que és aconsellable "aplicar algunes de les seves normes" (Preàmbul III. 5 CCCat).

Sense finalitat d'exhaustivitat, es poden considerar com a relacions jurídiques disponibles subjectes a caducitat l'acció rescissòria de l'article 322 del CDCC, l'acció de rescissió per lesió de la partició de l'herència⁶¹, el dret de redimir o recuperar la cosa venuda a la carta de gràcia⁶², etc.

⁽⁶¹⁾Art. 59.3 del CS.

⁽⁶²⁾Art. 326.1 del CDCC.

D'altra banda, en consideració al seu origen, es distingeix entre:

a) Caducitat legal

Com indica el seu nom, és la que té el seu origen en la mateixa llei.

b) Caducitat convencional

Es tracta d'una caducitat acordada per les parts i, conseqüentment, regida per l'establert en l'acord convencional. Si no hi ha pacte es regularà per les disposicions sobre caducitat en les relacions jurídiques disponibles (art. 122-4 del CCCat).

Lectura recomanada

Sergio Nasarre Aznar, "Article 122-3. Caducitat en les relacions jurídiques disponibles", a Antoni Vaquer Aloy/ Albert Lamarca i Marqués, *op. cit.*, pàg. 313 i 314.

Caducitat

La jurisprudència del TS reconeix que "la caducitat pot sorgir tant de la llei, com de la voluntat dels particulars" [STS de 18 d'octubre de 1988 (RJ de 1988, 7587)].

6.5.14. Terminis de caducitat, còmput i preclusió

No hi ha cap elenc general dels terminis de caducitat aplicables a les accions i als poders de configuració jurídica. Són les lleis les que determinen els terminis cas a cas, s'ha de destacar que, com a regla general, els termes solen ser breus⁶³.

⁽⁶³⁾ Quinze dies –art. 23.1 de la LC–, un any –arts. 43 i 141 del CC– quatre anys –art. 28.2 de la LUEP– i cinc anys –art. 378.2 del CS–.

Terminis de caducitat

S'ha de tenir en compte que els termes poden ser modificats, en cas de caducitat sobre relacions jurídiques disponibles, o directament establerts *ex novo* en cas de caducitat convencional (vegeu Badosa Coll, *op. cit.*, pàg. 131).

En la determinació del *dies a quo* per a l'inici del còmput del termini de caducitat regeixen els mateixos criteris que en la prescripció⁶⁴, sempre que no existeixin normes concretes que resolguin la qüestió expressament ("si no hi ha normes específiques", assenyala l'article 122-5 del CCCat).

⁽⁶⁴⁾ Art. 121-23 del CCCat.

Finalment, el termini general de preclusió⁶⁵ també s'aplica a la caducitat *ex art.* 122-5.1 del CCCat.

⁽⁶⁵⁾ Art. 121-24 del CCCat.

Resum

El **patrimoni** és el conjunt de relacions jurídiques de contingut econòmic que tenen com a titular una persona. Està format per drets i obligacions, i sotmès a un règim unitari de gestió i responsabilitat.

Dins dels elements patrimonials trobem les categories jurídiques dels béns i les coses. Al seu torn, dins d'aquestes categories se'n poden distingir diversos tipus segons les seves qualitats, característiques i funcions.

Algunes d'aquestes distincions són especialment transcendents, com, per exemple, la diferència que hi ha entre béns mobles i immobles (on és rellevant el concepte jurídic de finca). També, i amb relació a la diferència entre béns productius i improductius, són de particular interès els fruits i la seva regulació. Per la seva banda, dins de les coses mobles és important la creació jurídica dels diners com a mitjà de pagament i instrument d'intercanvi.

La **relació jurídica** s'estableix entre persones, té per objecte un interès lícit i està tutelada pel dret, que l'organitza i la dota d'un contingut positiu format per facultats i poders i per un contingut negatiu consistent en deures. El dret subjectiu es pot definir com un poder jurídic, una possibilitat d'actuació per a aconseguir la satisfacció d'uns interessos propis. Amb relació als límits d'exercici del dret, destaquen els conceptes de bona fe, abús del dret i actes propis. La importància del transcurs del temps per a l'exercici dels drets es plasma en les figures de la prescripció i la caducitat.

Exercicis d'autoavaluació

Patrimoni

1. Els deutes es poden considerar com a part del patrimoni d'una persona?
2. Què són els patrimonis col·lectius?
3. Definiu *béns comunals*.
4. Com es delimita la superfície de les finques?
5. Quines són les tres funcions bàsiques dels diners?
6. Distingiu *coses genèriques* de *coses específiques*.
7. Què són els fruits civils?

La relació jurídica. El dret subjectiu

1. Un ajuntament imposa al propietari d'un vehicle una multa per aparcament indegut. Quins són el subjecte actiu, el subjecte passiu i l'objecte de la relació esmentada? De quin tipus de relació jurídica es tracta?
2. El Joan, propietari d'unes finques, constitueix un dret d'usdefruit sobre aquestes a favor del Pau. En aquest cas, el dret d'usdefruit del Pau és...
 - a) un dret subjectiu.
 - b) una potestat.
 - c) una facultat.
3. Quin tipus de titularitat existeix en el dret a utilitzar una piscina per part de tots els propietaris de la urbanització on es troba situada?
4. Quines conseqüències té l'adquisició derivativa?
5. L'Antoni rep, a títol de llegat, una finca que era propietat del Lluís. Quin tipus de modificació s'ha produït en el dret subjectiu sobre la finca?
6. Definiu la renúncia de drets i les seves característiques.
7. Quan es considera contrari a la bona fe l'exercici d'un dret subjectiu?
8. En quina prohibició incorre l'actuació del subjecte actiu d'un dret subjectiu que contradiu una conducta que ha desplegat anteriorment i que destrueix la confiança i les expectatives que comportava la conducta esmentada per al subjecte passiu del dret?
9. Perquè puguem parlar d'abús de dret, és necessari que es produeixi dany a un tercer?
10. Quina diferència, relativa als dies inhàbils, existeix entre el còmput civil i el còmput processal dels terminis?
11. Com es pot interrompre el termini de prescripció d'un deute?
12.
 - a) La caducitat pot ser objecte d'interrupció?
 - b) Seria vàlida la renúncia efectuada pel titular d'un dret al termini de caducitat fixat per al dret esmentat?

Solucionari

Patrimoni

1. Sí, ja que el patrimoni està format tant per drets i béns (actiu patrimonial), com per deutes i obligacions (passiu patrimonial).
2. Són patrimonis que pertanyen a diverses persones, a una col·lectivitat, el que significa que els béns, els drets i les obligacions que els componen estaran sota la titularitat col·lectiva d'una pluralitat de subjectes.
3. Els béns comunals són béns de domini públic l'aprofitament dels quals correspon al comú dels veïns.
4. La superfície de cada finca es delimita mitjançant unes línies convencionals de definició denominades *llindes*, o per mitjà d'altres signes de clara identificació, com un curs d'aigua o un camí públic (llindes fixes).
5. Els diners són una creació jurídica de l'Estat que compleix bàsicament tres funcions:
 - Ser la unitat de mesura del valor econòmic que s'atorga als béns.
 - Ser l'instrument adequat per a l'intercanvi de béns i serveis.
 - Ser el mitjà de pagament de les obligacions.
6. Entenem per *coses genèriques* aquelles que apareixen determinades per la seva pertinença a un gènere qualsevol. Les *coses específiques* es determinen individualment en virtut d'uns caràcters propis que les distingeixen del gènere.
7. Són fruits civils les rendes o els rendiments econòmics que rep el propietari d'un bé en atorgar el dret de gaudi a una altra persona: lloguer d'edificis, preu d'arrendament de terres, import de rendes perpètuas, vitalícies i altres anàlogues (com els rendiments procedents dels títols-valors).

La relació jurídica. El dret subjectiu

1. Es tracta d'una relació jurídica de dret públic en la qual el subjecte passiu és el propietari del vehicle que està obligat a abonar la sanció a l'ajuntament (que és el subjecte actiu de la relació, ja que, com a ens públic dotat d'*imperium*, té dret que se li faci efectiu el pagament). L'objecte de la relació seria la conducta del propietari consistent en la liquidació de la quantitat que integra la sanció.
2.
 - a) El Pau és titular d'un dret subjectiu, ja que, en haver constituït el Joan l'usdefruit de les finques al seu favor, l'usdefruit esmentat deixa de ser una mera facultat integrada al dret de propietat per a passar a ser un dret subjectiu autònom i independent.
3. Es tracta d'una titularitat plural o cotitularitat, ja que el dret pertany simultàniament a tots els propietaris i, per tant, la titularitat del dret a utilitzar la piscina és múltiple o compartida.
4. Les conseqüències de l'adquisició derivativa són les següents:
 - La ineficàcia del títol anterior afecta el nou.
 - El dret s'adquireix amb les mateixes limitacions que tenia a les mans de qui el transmet.
 - Ningú no pot transmetre a cap altra persona més drets que els que ell mateix té.
5. S'ha produït una modificació subjectiva del dret de propietat sobre la finca com a conseqüència del seu canvi de titular.
6. La renúncia d'un dret comporta un acte unilateral mitjançant el qual el titular fa deixament voluntari del dret esmentat.
 - La renúncia pot ser tàcita, però ha de ser inequívoca.
 - Com a acte de l'autonomia de la voluntat, la renúncia està subjecta al límit de l'ordre públic. No hi ha possibilitat de renúncia en l'àmbit del no disponible.
 - La renúncia de drets no pot perjudicar tercers; és inoponible a tercers.
7. Quan s'exerceix d'una manera o en unes circumstàncies que ho fan deslleial segons les regles que la consciència social imposa al tràfic jurídic. I per això s'ha de concretar en cada supòsit quin ha de ser el comportament correcte en el tràfic.

8. Incorreria en la prohibició d'anar contra els propis actes, que constitueix una manifestació del principi general de la bona fe.

9. En efecte, la doctrina actual exigeix que com a resultat de l'actuació qualificada d'abusiva es produeixi dany a un tercer. El dany pot ser material o moral.

10. En el còmput civil dels terminis no s'exclouen els dies inhàbils (són hàbils tots els dies de l'any inclusivament els dies festius), a diferència del que ocorre en els terminis processals, en els quals s'exclouen els dies inhàbils.

11. El termini de prescripció d'un deute es pot interrompre pels motius següents:

- Per l'exercici de l'acció davant dels tribunals de justícia, que té lloc quan s'interposa la demanda judicial corresponent.
- Per la reclamació extrajudicial del creditor al deutor, que en principi es pot fer de qualsevol manera, ja sigui privada o pública, si bé perquè sigui fefaent i no hi hagi cap dubte que s'ha practicat és convenient realitzar-la en forma notarial mitjançant un requeriment.
- Per qualsevol acte de reconeixement del deute per part del deutor. Aquest acte té lloc quan el deutor reconeix, ja sigui de manera verbal o escrita, pública o privada, l'existència del deute.

12.

- A diferència de la prescripció, que sí que pot ser objecte d'interrupció, la caducitat constitueix un terme preclusiu no susceptible d'aquesta interrupció.
- No, ja que la caducitat respon a un interès públic i no pot ser objecte de renúncia.

Glossari

abús del dret *m* Actuació del titular del dret [abutent ('el que abusa')], acció o omissió, que sobrepassa manifestament els límits normals de l'exercici, del dret, el qual té com a resultat un dany a un tercer. El dany pot ser tant material com moral.

actes de voluntat (declaracions de voluntat) *m pl* Esdeveniment jurídicament rellevant que consisteix en la voluntat exterioritzada per un o diversos subjectes i que incorpora la decisió del seu autor o autors d'assumir uns compromisos o generar unes conseqüències previstes per ell.

actes jurídics en sentit ampli *m pl* Esdeveniments en els quals es pren en consideració la conducta humana que opera a instàncies de la seva raó i voluntat a l'exercici de la seva llibertat.

actes jurídics en sentit estricte *m pl* Esdeveniment que té com a principal la voluntat humana, però que els seus efectes es fixen per l'ordenament jurídic independentment del que vulgui el subjecte.

adquisició a non domino *f* Adquisició del dret d'aquell que no en té la titularitat.

adquisició del dret *f* Atribució del dret subjectiu al subjecte; l'entrada en la seva esfera jurídica.

adquisició derivativa *f* Atribució del dret procedent de l'esfera jurídica d'un titular anterior, de manera que la configuració del dret en aquesta esfera determina el contingut del dret adquirit.

adquisició originària *f* Atribució d'un dret a un titular determinat *ex novo, ab origine*, de manera que el dret neix, sorgeix a la vida jurídica per primera vegada per al titular comprador originari.

bé *m* En un sentit genèric, tot allò susceptible de produir una utilitat o de contribuir a la satisfacció d'una necessitat.

béns de domini privat *m pl* Aquells béns que no són de domini públic.

béns de domini públic *m pl* Béns que pertanyen a una persona jurídica de dret públic i que es destinen a un ús comú o servei públic.

béns immobles *m pl* Béns de situació fixa i immodificables en l'espai.

béns mobles *m pl* Béns susceptibles de ser desplaçats d'un lloc a un altre.

béns patrimonials *m pl* Béns de propietat privada que pertanyen a l'Estat o a qualsevol altra persona jurídica de dret públic i que no estan afectats a un ús comú o a un servei públic.

bona fe *f* Principi general del dret. L'exercici d'un dret subjectiu és contrari a la bona fe quan s'exercita d'una manera o en unes circumstàncies que ho fan deslleial segons les regles que la consciència social imposa al tràfic jurídic. I per això s'ha de concretar en cada supòsit concret quin ha de ser el comportament correcte en el tràfic. La bona fe s'acaba convertint, en essència, en la prohibició d'anar contra els mateixos actes, el retard deslleial i l'abús del dret.

caducitat *f* Extinció d'un dret per la seva falta d'exercici durant un termini temporal prefixat. Constitueix un terme preclusiu no susceptible d'aquesta interrupció.

coses compostes *f pl* El resultat de la unió material de diverses coses que són distingibles i que tenien la seva pròpia individualitat.

coses consumibles *f pl* Coses de les quals no es pot fer un ús repetit i adequat a la seva naturalesa sense que es consumeixin.

coses divisibles *f pl* Les parts resultants de la divisió tenen la mateixa funció que el tot.

coses específiques *f pl* Coses que es determinen individualment en virtut d'uns caràcters propis que les distingeixen del gènere.

coses fora de comerç *f pl* Béns que es troben exclosos de les relacions juridicoeconòmiques entre les persones.

coses fungibles *f pl* Coses que es tracten de manera homogènia o equivalent i que poden ser substituïdes entre elles.

coses genèriques *f pl* Coses que apareixen determinades en funció de la seva pertinença a un gènere qualsevol.

coses inconsumibles *f pl* Aquelles coses que el fet d'utilitzar-les repetidament no comporta que es destrueixin immediatament.

coses indivisibles *f pl* Aquelles que no es poden dividir sense quedar destruïdes o convertides en diverses coses de naturalesa diferent.

coses no fungibles *f pl* Coses que apareixen individualitzades en funció de determinades qualitats específiques.

coses simples *f pl* Coses que tenen una unitat natural o artificial, de tal manera que encara que hi sigui possible distingir fragments o parts, no constitueixen coses que formin una unitat superior.

deure jurídic *m* Necessitat d'observar una determinada conducta (acció o omissió) que l'ordenament jurídic imposa al subjecte amb l'amenaça d'una sanció. El deure jurídic es pot entendre com la contrapartida del dret, de manera que si dret implica facultat o atribució, deure significa necessitat o subjecció.

dret subjectiu *m* El dret subjectiu (la vulgar expressió "tenir dret a...") constitueix la legitimació (poder) per a actuar autònomament amb relació a una cosa, o a la conducta (activa o omisa) d'una altra persona per a obtenir, d'aquesta manera, una finalitat (interès) determinada digna de ser tutelada per l'ordenament jurídic.

drets absoluts *m pl* Drets que tenen eficàcia davant tots (*erga omnes*), i que garanteixen al subjecte actiu, respecte a tot el món, un poder sobre un objecte íntegrament o parcialment del titular. Pertanyen a aquesta categoria els drets de la personalitat, els drets reals, els drets sobre béns immaterials i el dret hereditari.

drets potestatius *m pl* Drets que concedeixen el poder d'actuar en una situació jurídica preexistent provocant-ne una alteració.

drets patrimonials *m pl* Drets reals o de crèdit que constitueixen l'objecte immediat del patrimoni.

drets relatius *m pl* Drets que es dirigeixen només contra persones individualment determinades. Garanteixen, contra una o diverses persones determinades, la potestat d'exigir-los una certa conducta (acció o omissió). Pertanyen a aquest grup els drets de crèdit.

exercici dels drets subjectius *m* L'ús d'aquest exercici implica satisfer els interessos del seu titular. Constitueix l'actuació del seu contingut. L'exercici comprèn el plaer, la conservació, la seguretat o garantia i la defensa del dret.

fet jurídic en sentit ampli *m* Qualsevol esdeveniment productor d'efectes o conseqüències jurídiques.

fet jurídic en sentit estricte *m* Qualsevol esdeveniment en la realització del qual no intervé en absolut la voluntat humana o, si hi intervé, la seva presència no es té en compte.

fruits *m pl* Rendiments o beneficis que podem obtenir d'una cosa o patrimoni.

fruits civils *m pl* Rendes que el propietari d'un bé rep com a contraprestació per haver atorgat el dret de gaudi a una altra persona.

fruits industrials *m pl* Produccions de la naturalesa sorgides pel cultiu o treball de l'ésser humà.

fruits naturals *m pl* Produccions espontànies de la naturalesa.

legitimació *f* Capacitat per a exercir un dret subjectiu concret.

naixement del dret *m* Moment en el qual el dret adquireix una existència concreta perquè es presenten tots els pressupòsits als quals el condiciona l'ordenament jurídic.

parts integrants *f pl* Elements d'una cosa complexa que no poden ser objecte d'un dret separat, ni tampoc embargats aïlladament.

patrimoni *m* Conjunt de relacions jurídiques de contingut econòmic que es troben sotmeses a un règim unitari de gestió i responsabilitat que tenen com a titular una persona.

pèrdua *f* Desaparició relativa o merament subjectiva que té lloc per la separació del dret del seu actual titular, a la qual pot seguir l'adquisició d'un altre, sia per derivació (mitjançant la transmissió per compravenda, per exemple), sia originàriament (intervenent, per exemple, l'ocupació de la cosa abandonada).

pertinences *f pl* Coses que formen una unitat amb un bé immoble i que conserven la seva independència física i econòmica.

poder *m* Efecte jurídic derivat del negoci d'apoderament i mitjançant el qual s'atorga al representant una legitimitació especial per a exercir amb plena eficàcia jurídica un dret aliè.

prescripció *f* Manifestació de la incidència del temps en la vigència dels drets, ja que pel seu transcurs es pot arribar a adquirir o extingir un dret.

prescripció extintiva *f* Pèrdua del dret pel transcurs del temps; causa d'extinció dels drets.

relació jurídica *f* Aspecte de l'ordre social regulat pel dret.

relacions d'estat *f pl* Lloc o situació de la persona dins de la societat; per exemple: nacionalitat.

relacions familiars *f pl* Posició de la persona dins de la família; per exemple: paternitat, maternitat, filiació, parentiu.

relacions patrimonials o de tràfic *f pl* Relacions que es refereixen a poders sobre les coses o als intercanvis de béns; per exemple: arrendaments i préstecs.

retard deslleial *m* Supòsits en els quals una persona no exerceix de la manera oportuna un dret, per això genera una confiança legítima en tercers, sent imputables al primer les causes d'aquest retard.

situació de deure *f* Un determinat subjecte es troba vinculat a la realització d'un comportament respectuós del dret ostentat per qualsevol altra persona.

situació de poder *f* En sentit ampli, implica que una persona té autoritat suficient per a reclamar a qualssevol d'altres una posició de submissió i respecte del dret esmentat.

terme *m* Fixació del temps fins al qual (**terme final**) o a partir del qual (**terme inicial**) es produiran (tots o part de) els efectes d'un negoci jurídic.

testament *m* Declaració de voluntat realitzada per una persona que, en previsió de la seva mort, decideix la destinació del seu patrimoni a favor dels seus successors.

titularitat *f* Qualitat de pertinença del dret subjectiu a una persona determinada.

usucapió *f* Adquisició del dret com a conseqüència del transcurs del temps acompanyada d'una determinada situació d'aparença jurídica. És una manera originària d'adquirir.

universalitats *f pl* Conjunt de coses individualitzades que es consideren un tot global i que són objecte d'un tractament jurídic homogeni, ja que entre elles hi ha un vincle comú d'explotació o ús.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Badosa Coll, F. (i altres) (2003). *Manual de Dret Civil Català*. Madrid-Barcelona: Marcial Pons.

Díez-Picazo, L.; Gullón, A. (2001). *Sistema de Derecho Civil* (10a. edició, vol. I). Madrid:Tecnos.

Lacruz Berdejo, J. L.; Luna Serrano, A. (2000). *Elementos de Derecho Civil* (tom I, vol.3r.). Madrid: Dykinson.

López y López, A.; Montés Penadés, V. L. (1998). *Derecho Civil. Parte General* (3a. edició). València: Tirant lo Blanch.

Puig Ferriol, L. (1979). A: J. Puig Brutau. *Fundamentos de Derecho Civil. Parte General. Sujeto y objeto de derecho* (tom I, volum I, segona part). Barcelona: Bosch.

Bibliografia complementaria

Alegre González, J. (1971). "La extracomercialidad y sus consecuencias". *Revista de derecho privado* (pàg. 139-148).

Biondi, B.(1961). *Los bienes* (traducció d'A. de la Esperanza Martínez-Radío). Barcelona:Bosch.

Castro y Bravo, F. de (1972). *Temas de Derecho Civil*. Madrid: Marisal.

Clavería Gosálvez, L. H. (1976). "Las pertenencias en el Derecho español". *Anuario de Derecho Civil* (pàg. 3-54).

Clavería Gosálvez, L. H. (1991). "Comentario a los artículos 333 y ss. CC". *Comentario del Código Civil* (vol. I, pàg. 921-948). Madrid: Ministeri de Justícia.

De Cossío, A. (1965). "La teoría del patrimonio". A: diversos autors. *Estudios de derecho público y privado:ofrecidos al Prof. Dr. D. Ignacio Serrano y Serrano* (vol. I). Valladolid: Universidad de Valladolid. Facultad de Derecho.

De los Mozos, J. L. (1991). "Aproximación a una teoría general del patrimonio". *Revista de derecho privado* (pàg. 587-609).

Díez-Picazo, L. (1977). "Los bienes inmuebles en el Código civil". *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario* (pàg. 937-948).

Doral García, J. A. (1983). "El patrimonio como instrumento técnico jurídico". *Anuario de Derecho Civil* (pàg. 1269-1282).

García Cantero, G. (1955). "Los frutos en el Código Civil español". *Revista de Derecho Notarial* (pàg. 61-240).

Martín Retortillo, C. (1951). "Clases de frutos en el Código Civil". *Anuario de Derecho Civil* (pàg. 139-155).

La relació jurídica. El dret subjectiu

Barbero, D. (1953). *Diritto soggettivo*. A: *Saggi di teoria generale del diritto*. Milà.

Cadarso Palau, J. (1988). "Actos propios y renuncia de derechos". *Poder Judicial* (núm. 9, pàg. 73 i seg.).

Cano Martínez de Velasco (1985). "La disponibilidad del derecho subjetivo". *Revista de Derecho Notarial* (pàg. 55 i seg.).

Cano Martínez de Velasco (1986). *La renuncia de derechos*. Barcelona.

Castán Tobeñas, J. (1940). "El concepto de derecho subjetivo". *Revista de derecho privado* (pàg. 121 i seg.).

Castán Tobeñas, J. (1963). *Situaciones jurídicas subjetivas*. Madrid.

Cicala (1959). *Il rapporto giurido*. Milà.

De Buen, D. (1940). "La teoría de la relación jurídica en el Derecho civil". *Estudios homenaje a D. Federico Clemente de Diego*. Madrid.

De Los Mozos, J. L. (1965). *El principio de la buena fe*. Barcelona.

Díez-Picazo y Ponce de León, L. (1974). "El abuso del derecho y el fraude de ley en el nuevo Título Preliminar del Código Civil y el problema de sus recíprocas relaciones". *Información Jurídica* (pàg. 203 i seg.).

Díez-Picazo y Ponce de León, L. (1963). *La doctrina de los actos propios*. Barcelona.

Díez-Picazo y Ponce de León, L. (1964). *La prescripción en el Código Civil*. Barcelona.

Ferreira Rubio (1984). *La buena fe*. Madrid.

Giorgiani (1963). *L'abuso del diritto nella teoria della norma di diritto*. Milà.

Izquierdo Tolsada, M. (1998). *Tensiones entre usucapión y prescripción extintiva*. Madrid.

Lasarte Alvarez, C. (1980). "Sobre la integración del contrato: la buena fe en la contratación". *Revista de derecho privado* (pàg. 50 i seg.).

Martín Bernal (1982). *El abuso del derecho*. Madrid.

Miquel González, J. M. (1984). "Observaciones en torno a la buena fe". A: *Libro Homenaje al Profesor Juan Roca Juan*. Murcia.

Natoli, U. (1943). *Il diritto suggestivo*. Milà.

Orozco Pardo, G. (1995). *La interrupción de la prescripción extintiva en el derecho civil*. Granada.

Puig Brutau, J. (1996). *Caducidad y prescripción extintiva y usucapión*. Barcelona.

Vaquero Aloy, A. (1999). "El retraso desleal en el ejercicio de los derechos. La recepción de la doctrina de la Verwirkung en la jurisprudencia española." *Revista de Derecho Patrimonial* (núm. 2, pàg. 89 i seg.).

Vattier Fuenzalida (1981). "Observaciones críticas en tema de derecho subjetivo". *Anuario de Derecho Civil*.